

De historische betekenis versterkt die rol. Duindigt is niet zomaar een locatie: het is cultureel erfgoed, het was een renbaan met een lange traditie in de paardensport, een plek die generaties lang betekenis had in sport en samenleving. Deze gelaagdheid geeft Duindigt een verhaal dat breder reikt dan de regio alleen. Waar elders in Nederland renbanen zijn verdwenen, kan Duindigt transformeren tot hét voorbeeld van hoe erfgoed nieuw leven krijgt in samenhang met natuur en leefomgeving.

Bovendien sluit de transformatie van Duindigt naadloos aan bij de regionale beleidsopgaven. De noodzaak om bezoekersdruk te spreiden en alternatieve recreatieruimte te creëren, kan hier concreet gestalte krijgen. De ambitie om de landgoederenzone te versterken, krijgt hier een icoon dat de samenhang zichtbaar maakt. En de wens om de leefomgeving van Den Haag en Wassenaar toekomstbestendig te ontwikkelen, kan hier worden vertaald in een tastbaar project dat natuur, erfgoed en samenleving verbindt. Duindigt kan zo uitgroeien tot meer dan een herstelde renbaan. Het kan de spil worden van een nieuwe recreatieve structuur, de motor achter een betere balans tussen stad en natuur, en een uithangbord voor een regio die durft te investeren in kwaliteit van leven. Deze sleutelpositie is niet alleen geografisch of historisch bepaald, maar ook planologisch en maatschappelijk: alleen Duindigt heeft de potentie om uiteenlopende belangen te verbinden en een breed gedragen icoonproject te worden.

De vraag is dan ook niet óf Duindigt belangrijk is, maar hoe deze unieke positie wordt benut. Zonder visie en samenwerking zal de renbaan verder afglijden en ruimte bieden aan versnipperde initiatieven die de samenhang ondermijnen. Met visie en durf kan Duindigt echter uitgroeien tot het kloppend hart van de overgangszone Den Haag–Wassenaar–Meijendel: een plek waar stad en natuur elkaar ontmoeten en versterken.

4.2 Toekomstbeeld

Het toekomstbeeld voor Duindigt is er een van vernieuwing, waarbij de kracht van erfgoed wordt verbonden met de opgaven van vandaag. De locatie blijft herkenbaar als renbaan, maar ontwikkelt zich tot veel meer dan dat: een groene toegangspoort naar de overgangszone Den Haag–Wassenaar–Meijendel, een centrum van ontmoeting en ontspanning, en een symbool van balans tussen stad en natuur. In dit toekomstbeeld vormt het aangepaste renbaancircuit de ruggengraat. De baan wordt in omvang en gebruik afgestemd op een eigentijds programma, zodat kleinschalige koersdagen mogelijk blijven, maar de ruimte daarnaast ook multifunctioneel inzetbaar wordt. Het circuit kan worden benut voor kleinschalige hippische evenementen en activiteiten, zoals koersdagen, polowedstrijden en opleidingsactiviteiten, zoals manegeonderwijs, ponyclubs en therapeutisch paardrijden. Alle activiteiten sluiten zo aan bij de oorspronkelijke functie van Duindigt. Zo blijft de

hippische traditie van Duindigt levend, maar in een vorm die past bij de huidige tijd en een breder publiek aanspreekt. Naast de sportieve functies krijgt Duindigt een uitgesproken rol als recreatief knooppunt. De locatie wordt het startpunt en verbinding van een waaier aan wandel- en fietsroutes, die bezoekers leiden naar Meijndel, de landgoederenzone en het Haagse Bos. Bewegwijzering, thematische routes en aantrekkelijke rustpunten zorgen voor een hoogwaardige beleving. Waar in Meijndel zonder de ontwikkeling van alternatieven de druk verder zal toenemen, kan Duindigt bezoekers opvangen, informeren en spreiden. Daarmee ontlast de locatie de kwetsbare natuur en verhoogt zij tegelijk de kwaliteit van recreatie in de regio.

De bebouwing wordt sterk teruggebracht en vereenvoudigd. Het aantal gebouwen neemt af, waardoor ruimte vrijkomt voor groen en openheid. De historische en monumentale panden, waaronder de iconische Clingendaeltribune, worden zorgvuldig gerestaureerd en gemoderniseerd. Zij krijgen een nieuwe bestemming als moderne en veilige publieksvoorzieningen die passen bij de hernieuwde functie van de renbaan: kleinschalige horeca, publieksruimtes en multifunctionele zalen die historie en actualiteit verbinden. Daarnaast wordt een deel van het stallencomplex vernieuwd en aangepast, zodat het geschikt is voor de nieuwe hippische functies zoals opleidingsactiviteiten, ponyclubs, shows en therapeutisch paardrijden. Op die manier blijft de paardenhouderij functioneel aanwezig, maar in een schaal en vorm die past bij de toekomst van de locatie.

Ook natuurontwikkeling krijgt een prominente plek. Door slimme inrichting kan de renbaan vergroend worden en kunnen ecologische verbindingen worden versterkt. Het aangepaste circuit vormt daarbij geen barrière, maar juist een structuur waarbinnen recreatie en natuur elkaar aanvullen. De groene buffer tussen Den Haag en Wassenaar wordt niet alleen behouden, maar kwalitatief verbeterd. Waterpartijen, beplanting en natuurvriendelijke zones dragen bij aan biodiversiteit en klimaatadaptatie. De locatie wordt zo een plek waar natuur en mens elkaar niet verdringen, maar aanvullen.

Een belangrijke voorwaarde voor dit toekomstbeeld is een zorgvuldige oplossing van de verkeerscirculatie en parkeervoorzieningen. Om overlast op de kleinschalige wegstructuur in deze zone te voorkomen, kan overwogen worden om de ontsluiting te concentreren vanaf de Landscheidingsweg aan de kop van Duindigt. Een kleinschalige ventweg langs de locatie kan bezoekers rechtstreeks naar het parkeerterrein leiden, zodat een toenemende verkeerscirculatie op de kleinschalige wegstructuur wordt vermeden. Dit biedt bovendien kansen om de kop van Duindigt te benutten als centrale parkeerlocatie, in combinatie met een groene inrichting. Vanuit dit punt kunnen wandel- en fietsroutes naadloos aansluiten op Museum Voorlinde en het naastgelegen sportcomplex. Door het slim uitruilen van groen en infrastructuur kan de kop van Duindigt zo niet alleen een functionele entree, maar ook een verbindend element worden in de bredere recreatieve structuur. Verdere uitwerking van deze gedachte vraagt om zorgvuldige afstemming met bewoners en verkeersdeskundigen.

Tegelijkertijd zal wandelen en fietsen maximaal worden gestimuleerd en het totale gebied aantrekkelijk gemaakt moeten worden. Goede verbindingen naar de stad en omliggende woonkernen zorgen ervoor dat bezoekers de auto kunnen laten staan en hun recreatie al vanaf huis kunnen beginnen. Daarmee wordt Duindigt niet alleen een bestemming, maar ook een onderdeel van een duurzame recreatieve keten waarin bewegen, natuurbeleving en bereikbaarheid hand in hand gaan. Dit biedt de mogelijkheid om deze recreatieve structuur naadloos aan te laten sluiten op Museum Voorlinde en het naastgelegen sportcomplex. Daarbij kan de Buurtweg nadrukkelijk worden ontlast van (zwaar)verkeer richting de camping.

De ervaring in België met het Hippodroom van Bosvoorde toont aan dat dit toekomstbeeld geen luchtfietserij is. Ook daar raakte de renbaan decennialang in verval, tot er werd gekozen voor een nieuwe koers waarbij natuur, recreatie en erfgoed hand in hand gingen. Door het circuit aan te passen en de gebouwen te herbestemmen, kreeg Bosvoorde een nieuwe betekenis als poort naar de Brusselse Zoniënwoud. Wat daar is gelukt, kan ook in Wassenaar en Den Haag realiteit worden. De les is dat behoud alleen niet genoeg is; vernieuwing en verbreding zijn de sleutel. Duindigt kan zo, net als Bosvoorde, uitgroeien tot een icoon dat erfgoed eert én toekomst schept.

4.3 Verbetering van de recreatieve structuur

De herontwikkeling van Duindigt biedt een unieke kans om de recreatieve structuur in de overgangszone Den Haag–Wassenaar te versterken. Waar Meijendel te maken heeft met een hoge bezoekersdruk, kan Duindigt uitgroeien tot een nieuwe toegangspoort die recreanten opvangt, informeert en geleidt. Daarmee wordt niet alleen de natuur beschermd, maar ook de recreatieve beleving verbeterd. De locatie vormt straks een knooppunt in een fijnmazig netwerk van wandel- en fietsroutes. Vanuit Duindigt kunnen bezoekers eenvoudig doorstromen naar Meijendel, de historische landgoederenzone, het Haagse Bos en Landgoed Clingendael. En omgekeerd kunnen wandelaars en fietsers vanuit deze gebieden op natuurlijke wijze naar Duindigt worden geleid. Zo ontstaat een wederkerige structuur, waarin Duindigt niet alleen een startpunt, maar ook een bestemming en ontmoetingsplek wordt. Bewegwijzing en thematische routes – bijvoorbeeld gericht op natuur, erfgoed of cultuur – maken dit netwerk overzichtelijk en aantrekkelijk.

Een belangrijk uitgangspunt is dat wandelen en fietsen maximaal worden gestimuleerd. Door goede verbindingen te maken naar de stad en omliggende woonkernen, krijgen bewoners en bezoekers de kans hun recreatie al vanaf huis te beginnen. Dit sluit aan bij het streven naar duurzame mobiliteit: wie lopend of per fiets naar Duindigt komt, draagt bij aan minder autoverkeer en een schonere, gezondere leefomgeving. Om de bereikbaarheid met de auto in goede banen te leiden, is een zorgvuldige verkeersstructuur noodzakelijk. Daarbij is het cruciaal dat de kleinschalige wegstructuur in de zone niet wordt overbelast. Een realistische optie is om de ontsluiting te concentreren vanaf de Landscheidingsweg aan de kop van Duindigt. Via een kleinschalige ventweg kunnen bezoekers direct naar het parkeerterrein worden geleid, zodat een toenemende verkeerscirculatie op de kleinschalige wegen wordt vermeden. Dit voorkomt druk op de woonomgeving en creëert rust in het gebied zelf.

Het benutten van de kop van Duindigt als centrale parkeerlocatie biedt bovendien kansen voor samenhang. Door groen en infrastructuur slim uit te ruilen kan dit gebied niet alleen functioneel, maar ook landschappelijk aantrekkelijk worden ingericht. Vanuit dit punt kunnen wandel- en fietsroutes naadloos aansluiten op Museum Voorlinde en het naastgelegen sportcomplex. Zo ontstaat een recreatief cluster waarin sport, cultuur en natuurbeleving elkaar versterken.

Daarbij kan Duindigt ook een duidelijke educatieve rol krijgen. In samenwerking met partijen als Dunea, IVN Natuureducatie en het Zuid-Hollands Landschap kan de locatie worden ingericht als een plek waar bezoekers informatie en inspiratie vinden over natuur, landschap en erfgoed. Duindigt kan fungeren als ontvangstpunt waar mensen kennismaken met de waarden van

Meijendel, de landgoederenzone en de historie van de renbaan, voordat zij hun weg vervolgen. Dit vergroot niet alleen de beleving, maar draagt ook bij aan bewustwording en zorgvuldiger gebruik van het landschap.

Naast natuur- en erfgoededucatie kan Duindigt ook een culturele rol vervullen. In de directe omgeving bevinden zich drie musea van nationale betekenis: Museum Voorlinden, het Louwman Museum en het toekomstige museum van Duindigt zelf, waarvan de collectie al aanwezig is maar nog niet ontsloten. Door deze culturele ankers te verbinden met de recreatieve structuur ontstaat een samenhangend cluster van natuur, cultuur en recreatie dat de aantrekkingskracht van de regio verder versterkt.

Duindigt wordt daarmee een spil in een regionale recreatieve structuur die stad en natuur in drie richtingen verbindt. Bezoekers die vanuit de stad of het Haagse Bos en Landgoed Clingendael de overgangszone intrekken, vinden in Duindigt een natuurlijke halteplaats. En bezoekers die vanuit Duindigt hun weg vervolgen naar Meijendel of de landgoederenzone, worden begeleid langs routes die rust en samenhang uitstralen. Maar ook richting de Waalsdorpervlakte, die niet alleen landschappelijk maar ook historische betekenis heeft als herinneringsroute van de 'voedseldroppingen naar de Bourdonklok'. Zo draagt de locatie bij aan de spreiding van bezoekersstromen, de bescherming van kwetsbare natuur en de verhoging van de leefomgevingskwaliteit in de regio.

4.4 Voorkomen van massale recreatie

Het succes van deze ontwikkeling valt of staat met het voorkomen van massaliteit. Duindigt moet geen pretpark of festivalterrein worden, maar een groene poort waar recreatie met kwaliteit wordt gefaciliteerd. Dat vraagt om duidelijke regie. De programmering blijft kleinschalig, de inrichting respecteert het open landschap en er worden afspraken gemaakt over gebruik en intensiteit. Met bezoekersmanagement, digitale informatievoorziening en monitoring kan worden gestuurd op spreiding en balans. Daarmee blijft Duindigt een plek van rust en kwaliteit, die juist bijdraagt aan de ontlasting van de natuur. Zoals in de Pan van Persijn, Haagse Bos en de bufferzone bij Meijendel.

4.5 Maatschappelijke en economische waarde

De herontwikkeling van Duindigt is niet alleen een ruimtelijke opgave, maar ook een investering in de samenleving. De maatschappelijke waarde ligt in natuur, erfgoed, gezondheid en leefomgeving; de economische waarde in recreatie, toerisme en werkgelegenheid. Maar deze transitie kan alleen slagen wanneer een duurzame exploitatie ontstaat en er voldoende middelen worden gevonden om de noodzakelijke investeringen te doen.

Het voorbeeld van het Hippodroom van Bosvoorde in Brussel laat zien dat dit mogelijk is. Daar koos het Brussels Gewest voor een combinatie van publieke investeringen en private exploitatie. Met steun van Europese middelen (ERDF) werden de noodzakelijke restauraties en infrastructuurwerken betaald. Vervolgens werd de exploitatie via een concessie ondergebracht bij een private partner, die inkomsten genereert uit kleinschalige horeca, evenementen, educatie en recreatieve activiteiten zoals golf en wandelprogramma's. Cruciaal in dit model is dat de zware investeringen publiek zijn gedragen, terwijl de dagelijkse bedrijfsvoering door diversificatie van inkomsten financieel haalbaar werd gemaakt.

Belangrijk is dat woningbouw in Bosvoorde uitdrukkelijk géén rol speelde bij het financieren van de herontwikkeling. De planologische kaders van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sloten dit expliciet uit om de open en groene functie van de renbaan te behouden. Daarmee werd voorkomen dat korte termijn opbrengsten de lange termijnwaarde van het gebied zouden ondermijnen. Het succes van Bosvoorde toont aan dat een exploitabele bedrijfsvoering zonder woningbouw mogelijk is, mits er een helder en gedragen ontwikkelmodel wordt gekozen.

Daarbij sluit de ontwikkeling van Duindigt aan bij bredere ecologische versterkingen in de regio, zoals de recent ingerichte groenzone bij Isabellaland in Den Haag. Deze uitbreiding van de ecologische structuur vergroot de samenhang en maakt de kans op duurzame natuurverbindingen en biodiversiteitswinst groter en draagt zo bij aan de bredere regionale ecologische structuur in Haaglanden. Voor Duindigt betekent dit dat publieke middelen nodig zijn voor de restauratie van de Clingendaeltribune, de basisinfrastructuur en natuurontwikkeling, terwijl de exploitatie zich kan richten op een brede mix van hippische activiteiten, evenementen, educatie en kleinschalige horeca. De ervaring in België laat zien dat dit werkt: de exploitatie is stabiel, de publieke doelen zijn geborgd en de renbaan heeft een nieuwe maatschappelijke betekenis gekregen.

Het contrast met de huidige discussie rond Duindigt is scherp. Waar plannen voor woningbouw als oplossing worden gepresenteerd, leert de Belgische ervaring dat er alternatieven zijn die zowel de financiële continuïteit als de maatschappelijke waarde versterken. Voor Duindigt ligt hier de kans om niet te kiezen voor versnippering en bebouwing, maar voor een toekomst waarin erfgoed, natuur en recreatie duurzaam worden verbonden. Er zal een mix van publieke en private middelen moeten worden gevonden.

4.6 Financieringsmix

De herontwikkeling van het tussengebied inclusief Renbaan Duindigt vraagt om substantiële investeringen in erfgoed, infrastructuur, natuur en recreatie. Dit kan alleen slagen met een solide financieringsstructuur waarin publieke middelen, Europese en nationale fondsen en private investeringen elkaar versterken.

Publieke middelen

Provincie Zuid-Holland en de gemeenten Den Haag en Wassenaar hebben direct belang bij het versterken van de overgangszone en het beschermen van Natura 2000-gebied Meijendel. De eerste en noodzakelijke stappen zijn het kopen van het gebied, amoveren van vervallen opstallen, het saneren van asbest en zo nodig bodemsanering. Daarna volgt de aanleg van de basisinfrastructuur, zoals ontsluiting, paden en groenstructuren. Deze publieke investeringen leggen het fundament waarop verdere ontwikkeling en exploitatie mogelijk wordt.

Europese middelen

Waar het gaat om een mix van erfgoedbehoud, natuur, duurzame gebiedsontwikkeling, recreatie en mogelijk innovatieve combinaties met sport en economie, zijn er verschillende Europese fondsen die in potentie kunnen bijdragen. Hier een overzicht van de meest relevante:

Overzicht Europese fondsen die relevant kunnen zijn voor Duindigt:

- European Regional Development Fund (EFRO)/ Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
Doel: Innovatie, duurzame economische ontwikkeling, klimaatadaptatie en toerisme.
Kansrijk voor Duindigt: Projecten waarin behoud van erfgoed wordt gekoppeld aan nieuwe economische dragers (bijv. circulaire horeca, innovatief toerisme, duurzame mobiliteit).
NL-concretisering: EFRO-middelen worden in Nederland via de provincies en de vier landsdelen (o.a. Zuid-Holland en gemeente Den Haag onder programma Kansen voor West) uitgezet.
- LIFE-programma (2021–2027)
Doel: Bescherming natuur, biodiversiteit en klimaatadaptatie.
Kansrijk voor Duindigt: Herstel van de ecologische corridor, vergroening van het terrein, klimaatbestendig maken van het gebied. LIFE financiert vaak 60% van de projectkosten.
- Horizon Europe
Doel: Innovatie en onderzoek op thema's als klimaat, cultuur, inclusieve samenleving en gezondheid.
Kansrijk voor Duindigt: Alleen relevant als er een onderzoeks- of pilotcomponent aan het project wordt verbonden, bijvoorbeeld rond duurzame exploitatie van erfgoedlocaties of innovatieve vormen van multifunctioneel gebruik.

- Creative Europe
Doel: Cultureel erfgoed, creatieve sector, Europese samenwerking in cultuur.
Kansrijk voor Duindigt: Restauratie en herbestemming van de tribune en andere gebouwen in combinatie met culturele programmering of internationale uitwisseling in de paardensport.
- Interreg North Sea Region/ North-West Europe
Doel: Grensoverschrijdende samenwerking rond klimaat, natuur, duurzame steden, cultureel erfgoed.
Kansrijk voor Duindigt: Als Duindigt in een internationaal netwerk wordt ingebracht, bijvoorbeeld rond hippisch erfgoed, duurzame recreatie of stedelijke vergroening en natuurlijke en recreatieve ontwikkeling van grootstedelijk tussengebieden
- Urban Innovative Actions/ European Urban Initiative (EUI)
Doel: Innovatieve stedelijke ontwikkeling en duurzame gebiedstransformatie.
Kansrijk voor Duindigt: Als er een innovatieve stedelijke pilot wordt gemaakt waarin sport, cultuur, natuur en wonen op een vernieuwende manier worden gecombineerd.

Voor Duindigt zijn vooral EFRO/Kansen voor West, LIFE, Creative Europe, en eventueel EUI en Interreg het meest kansrijk. EFRO kan de economische component dragen, LIFE de ecologische verbinding,

en Creative Europe de erfgoed- en cultuurkant. Een slimme combinatie van fondsen kan dus bijdragen aan de financiering van zowel behoud, transformatie als nieuwe functies.

Europese programma's bieden belangrijke kansen voor financiering. Via Kansen voor West III (EFRO) kunnen middelen worden verkregen voor erfgoedherstel, recreatieve infrastructuur en duurzame mobiliteit. Ook programma's als LIFE en Interreg ondersteunen natuurontwikkeling en klimaatadaptatie. Daarnaast kan het NOVEX-programma bijdragen, omdat dit gericht is op vitaliteit van het totale gebied en de gebiedsopgaven waarin natuur, klimaat en leefomgevingskwaliteit samenkomen.

Subsidieregelingen en fondsen

Ook bieden landelijke en provinciale subsidieregelingen voor integrale gebiedsontwikkeling, zoals de SIG-regeling, bieden mogelijkheden. Daarnaast bestaan er ook specifieke provinciale subsidies. Voor erfgoed, recreatie en natuurherstel zijn hiervoor goede mogelijkheden.

Bijdragen door betrokken partners

Verder zou een beroep gedaan kunnen worden op Dunea en Staatsbosbeheer voor een bijdrage in de benodigde investeringen zoals bedoeld in het ontwikkelplan. Beide organisaties hebben belang bij de ontwikkeling van Duindigt, omdat het project bijdraagt aan het verminderen van recreatiedruk op het Natura 2000-gebied Meijendel, dat ook drinkwaterwinningsgebied is. Ook grote investeringsfondsen van banken, verzekeraars en pensioenfondsen kunnen worden geïnteresseerd om aan de voorgestelde ontwikkeling een eenmalige bijdrage te leveren voor de totale ontwikkeling of voor specifieke onderdelen van de gebiedsontwikkeling. Dit geldt ook voor particuliere (vermogens)fondsen.

Private investeringen

Naast publieke bijdragen en middelen van derden zijn ook private investeringen nodig, met name in de nieuwe opzet van de Renbaan Duindigt. Het gaat om investeringen in de hippische voorzieningen, waaronder de vernieuwing van een deel van het stallencomplex en de aanpassing van het renbaancircuit. Ook de exploitatie en inrichting van de kleinschalige horeca en evenementenvoorzieningen vragen inzet van private partijen. Deze investeringen brengen ondernemerschap en diversiteit in het aanbod, mits zij passen binnen de doelstellingen van natuur, erfgoed en recreatie en de totale gebiedsontwikkeling. Hierbij kan ook nagedacht worden over de grondpositie bij dit soort initiatieven. Huur, (erf)pacht en verkoop zijn daarbij afwegingen die gemaakt moeten worden.

Kleine fondsen

Maatschappelijke fondsen zoals het Cultuurfonds, het VSB-fonds en Fonds 1818 in deze regio kunnen voor specifieke onderdelen in de vorm van cofinanciering extra steun geven, vooral voor erfgoed, educatie en leefomgeving zijn hiervoor mogelijkheden.

Conclusie

De oplossing om tot een sluitende financiering te komen zal altijd bestaan uit een mix van bronnen. De in dit hoofdstuk genoemde mogelijkheden zijn niet uitputtend, maar geven een realistisch beeld waar middelen gevonden kunnen worden. Voorwaarde is wel dat er een goed onderbouwd plan ligt en dat een juridische entiteit als aanvrager optreedt om deze financieringsstromen te bundelen en te verantwoorden. Alleen zo kan de basis worden gelegd voor een duurzame uitvoering van de herontwikkeling van Duindigt en de weg ook vrijgemaakt worden voor een gezonde en sluitende exploitatie van de Renbaan Duindigt in zijn nieuwe vorm.

4.7 Governance en uitvoering

De herontwikkeling van Duindigt kan alleen slagen wanneer de governance stevig en transparant is ingericht. Het project overstijgt de schaal van één eigenaar of één gemeente en vraagt om samenwerking tussen meerdere partijen die ieder een eigen belang en verantwoordelijkheid hebben. Heldere afspraken over rollen, verantwoordelijkheden en financiële bijdragen zijn noodzakelijk om tot een gedragen en uitvoerbare aanpak te komen. Dit kan het best in de vorm van een publiek-private samenwerking of een consortium.

De gemeenten Den Haag en Wassenaar hebben hierin een dubbele rol: zij vertegenwoordigen zowel de lokale samenleving als de belangen van hun inwoners bij recreatie, leefomgeving en erfgoed. Daarbij geldt dat de gemeente Wassenaar als gebiedsautoriteit een centrale verantwoordelijkheid draagt voor de regie en de afstemming op haar grondgebied. De provincie Zuid-Holland is systeemverantwoordelijk voor de ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit en heeft daarmee een sturende rol bij de inzet van middelen. Dunea en Staatsbosbeheer zijn verantwoordelijk voor het beheer van Natura 2000-gebied Meijendel en voor de bescherming van de drinkwaterwinning; zij hebben er groot belang bij dat Duindigt recreatiedruk kan opvangen en geleiden.

Daarnaast kunnen maatschappelijke organisaties zoals de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland een belangrijke rol spelen in dit proces. Private partijen zijn nodig om investeringen te doen in hippische voorzieningen en horeca, en brengen daarbij ondernemerschap en exploitatiekracht in. Ook het bestuur van Renbaan Duindigt moet nadrukkelijk een rol krijgen. Als eigenaar en exploitant van de locatie is het bestuur onmisbaar in de ontwikkeling en uitvoering. Hun betrokkenheid in het op te zetten samenwerkingsverband is noodzakelijk om de transitie in goede banen te leiden en om historische kennis en bestaande infrastructuur te verbinden met de toekomstige koers. Ook partijen van wie nog verplichtingen rusten op de gronden van Renbaan Duindigt en de directe omgeving zullen hierbij betrokken moeten worden.

Om aanvragen bij fondsen, overheden en Europa mogelijk te maken is een juridische entiteit nodig die als formele aanvrager en uitvoerder kan optreden. Dit kan de vorm aannemen van een stichting of gebiedsorganisatie waarin de belangrijkste publieke en private partners vertegenwoordigd zijn, inclusief het bestuur van Renbaan Duindigt. Op die manier wordt gewaarborgd dat middelen niet versnipperd raken, maar gebundeld worden ingezet voor de gezamenlijke doelen. Het kan ook via een gemeente lopen. De gemeente Den Haag heeft hiervoor medewerkers met specialistische kennis in dienst die veel ervaring hebben met dit soort trajecten.

De uitvoering zal gefaseerd verlopen: van planvorming en sanering naar aanleg van infrastructuur, restauratie van erfgoed en inrichting van voorzieningen. Een projectorganisatie moet deze fasering coördineren, zodat publieke en private middelen elkaar aanvullen en de samenhang in de uitvoering behouden blijft. Transparantie en verantwoording zijn hierbij essentieel. Resultaten moeten meetbaar en inzichtelijk zijn, niet alleen in financiële termen, maar ook in maatschappelijke waarde: verbeterde natuurkwaliteit, versterkte recreatieve structuur, veilig erfgoed en een duurzame exploitatie. Door afspraken over monitoring en rapportage in de governance te verankeren, kan het project rekenen op vertrouwen van financiers, overheid en omgeving. Daarnaast moeten maatschappelijke organisaties zoals natuur- en sportkoepels samen optrekken. Alleen door een gezamenlijke aanpak kan deze gebiedsontwikkeling slagen.

5. Participatie en omgeving

De herontwikkeling van Duindigt kan alleen slagen als deze breed wordt gedragen door de omgeving. Duindigt ligt in een overgangszone waar veel belangen samenkomen: natuur, erfgoed, recreatie, sport en wonen. Juist daarom is participatie van bewoners, maatschappelijke organisaties en gebruikers onmisbaar. Het gaat niet alleen om draagvlak, maar ook om de kennis, ideeën en betrokkenheid die uit de omgeving zelf komen.

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat er veel zorgen leven over de toekomst van Duindigt, maar ook een breed gedeeld verlangen naar behoud en vernieuwing. Deze energie kan worden omgezet in constructieve samenwerking. De uitnodiging aan omwonenden, verenigingen, ondernemers en maatschappelijke organisaties om mee te denken over de koers is essentieel. Daarmee wordt participatie niet beperkt tot een formele inspraakprocedure, maar ingebed in het proces van verkenning, planvorming en uitvoering.

Belangrijke partners in dit proces zijn de natuur- en erfgoedorganisaties, die met hun expertise bijdragen aan het behoud van landschappelijke kwaliteit en biodiversiteit. Ook organisaties als IVN Natuureducatie en het Zuid-Hollands Landschap spelen een rol bij de ontwikkeling van educatieve programma's en het betrekken van jongeren en scholen. Sport- en hippische verenigingen dragen bij met hun kennis van gebruik en exploitatie.

Participatie richt zich daarnaast op de dagelijkse gebruikers van het gebied: wandelaars, fietsers en recreanten. Voor hen moet Duindigt een herkenbare plek worden in de groene structuur tussen stad en duinen, waar natuurbeleving, ontspanning en sport op een evenwichtige manier samenkomen. Door hen actief te betrekken, bijvoorbeeld via klankbordgroepen, thematische bijeenkomsten of digitale platforms, kan de ontwikkeling beter aansluiten bij de wensen en behoeften van de omgeving.

De kracht van dit participatieve proces ligt in de verbinding. Het creëert vertrouwen, vergroot de kwaliteit van de plannen en zorgt dat de uiteindelijke uitvoering gedragen wordt door een breed maatschappelijk fundament. De herontwikkeling van Renbaan Duindigt staat symbool voor een bredere opgave: het versterken van de overgangszone tussen stad en duinen, het beschermen van Natura 2000-gebied Meijendel en het herstellen van een unieke plek met grote historische en culturele waarde. Wat jarenlang in verval raakte, kan door samenwerking en visie opnieuw betekenis krijgen voor Wassenaar, Den Haag, de hele regio en zelfs verder.

6. Conclusie en hoe verder

In dit ontwikkelplan is geschetst hoe een toekomstbestendig Duindigt eruit kan zien: een plek waar erfgoed en natuur elkaar versterken, waar recreatie wordt gespreid en in balans gebracht, en waar de hippische traditie een eigentijdse invulling krijgt. De urgentie om nu te handelen wordt versterkt door de oprukkende stad Den Haag, die met haar groei en woningbouwopgaven steeds meer druk legt op de groene buffers rond de stad. De Central Innovation District-plannen en andere grote stedelijke ontwikkelingen benadrukken de noodzaak voor Den Haag om actief te investeren in de overgangszone. Alleen zo kan de balans tussen stedelijke groei en bescherming van natuur en erfgoed behouden blijven.

Door publieke middelen, Europese en nationale fondsen en private investeringen te bundelen, kan een solide basis worden gelegd voor restauratie, herinrichting en duurzame toekomstbestendige exploitatie. Belangrijk daarbij is dat de governance stevig wordt ingericht. Gemeente Wassenaar als gebiedsautoriteit, samen met Den Haag, de provincie, Dunea, Staatsbosbeheer, maatschappelijke organisaties en het bestuur van Duindigt, vormen samen het fundament onder deze ontwikkeling. Alleen in nauwe samenwerking kan de transitie daadwerkelijk worden gerealiseerd.

De weg vooruit vraagt om drie stappen. Allereerst het verder uitwerken van de plannen in een uitvoeringsprogramma, inclusief prioriteiten en fasering. Vervolgens het veiligstellen van financiering, waarin de mix van publieke, private en Europese middelen concreet wordt gemaakt. Ten slotte het opzetten of inzetten van een bestaande juridische entiteit die aanvragen kan indienen en de uitvoering kan coördineren. Het gevestigde voorkeursrecht door de gemeente Wassenaar biedt hiervoor nu de mogelijkheden. Naast het initiatief van Villa Betty ontstaat zo ook een breed maatschappelijk initiatief dat een alternatieve route voor de ontwikkeling van Duindigt en de verbonden omgeving mogelijk maakt en vergaande verstedelijking tegengaat. De opgave

is groot, maar de kansen zijn nog groter. Daarmee sluit dit ontwikkelplan grotendeels aan bij de richting die de gemeente Den Haag eerder heeft verwoord in haar position paper voor de overgangszone. Dat vergroot het draagvlak bij de Haagse partners. Tegelijk is het belangrijk dat de gemeente Wassenaar nadrukkelijk haar eigen belangen helder formuleert en borgt, zodat de gezamenlijke koers niet ten koste gaat van het open en groene karakter. Hiermee kan Duindigt uitgroeien tot een icoon in de overgangszone Den Haag–Wassenaar–Meijndel: een plek die verleden en toekomst, stad en natuur, ontspanning en bescherming met elkaar verbindt.

Vanuit dit ontwikkelplan komen wij graag verder in gesprek met iedereen die hierin kansen ziet en dit alternatieve idee wil ondersteunen of zich daarvoor wil inzetten. Ook zullen wij dit ontwikkelplan delen met de Gemeenteraad en het College van Burgemeester en Wethouders van Wassenaar, Den Haag en de Provinciale Staten en het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland.

Veel van de in dit document aangehaalde inspiratie is ingegeven door de geschiedenis en ervaringen van het Hippodroom van Bosvoorde bij Brussel in België. We kunnen ons goed voorstellen dat een gezamenlijk werkbezoek aan het Hippodroom verrassend en verhelderend kan zijn en de kansen die deze ontwikkeling voor het tussengebied Wassenaar-Den Haag en de Renbaan Duindigt biedt samen met de direct betrokken overheden, ondernemers en maatschappelijke partners te bespreken. De NMZH is bereid om dit werkbezoek in overleg met de gemeente Wassenaar te organiseren.

Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland

Laan van Nieuw Oost-Indië 131E
2593 BM Den Haag

info@milieufederatie.nl
www.milieufederatie.nl

070-3040114

5.1.2e

KvK 41129491

Samen voor een mooi
en duurzaam Zuid-Holland

From: 5.1.2e
Location: Raadhuis de Paauw, Raadhuislaan 22, Wassenaar
Importance: Normal
Subject: Fw: Gesprek; inzake Duindigt; Wh Koetsier, 5.1.2e
5.1.2e
Start Date/Time: Fri 11/8/2024 8:00:00 AM
End Date/Time: Fri 11/8/2024 9:00:00 AM

Verzonden vanaf [Outlook voor Android](#)

From: Wim Koetsier
Sent: Monday, September 30, 2024 5:41:18 PM
To: Wim Koetsier ; 5.1.2e
Subject: Gesprek; inzake Duindigt; Wh Koetsier, 5.1.2e
5.1.2e

When: vrijdag 8 november 2024 09:00-10:00.
Where: Raadhuis de Paauw, Raadhuislaan 22, Wassenaar

Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van 5.1.2e @wassenaar.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Beste allen,
U heeft op vrijdag 8 november van 9:00-10:00u een gesprek met Wethouder Koetsier en ambtelijke ondersteuning 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e.
Het gesprek vindt plaats op Raadhuis de Paauw.
Graag de uitnodiging accepteren.
Met vriendelijke groet,
5.1.2e
Bestuurssecretariaat Gemeente Wassenaar
1. 5.1.2e
E. bestuurssecretariaat@wassenaar.nl
Aanwezig op ma, di, do

Gemeente Wassenaar

www.wassenaar.nl

To: 5.1.2e .2e | 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Mon 8/18/2025 6:38:23 AM
Subject: FW: Renbaan Duindigt
Received: Mon 8/18/2025 6:38:00 AM

tkn

Van: 5.1.2e
Verzonden: maandag 11 augustus 2025 10:32
Aan: 5.1.2e
Onderwerp: FW: Renbaan Duindigt
Ter info

Van: 5.1.2e <5.1.2e @wassenaar.nl>
Verzonden: maandag 11 augustus 2025 10:27
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: RE: Renbaan Duindigt

Beste 5.1.2e,

De gemeenteraad gaat op 23 september het voorkeursrecht behandelen en besluiten of de gemeente dit definitief gaat vestigen. Het kan zijn dat er al eerder een standpunt wordt ingenomen, tijdens een extra raadsvergadering. Maar met de kennis die ik nu heb, stel ik voor om de uitkomst van de raadsvergadering van 23 september af te wachten.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e
5.1.2e

T. 5.1.2e
E. 5.1.2e @wassenaar.nl

www.wassenaar.nl

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: maandag 11 augustus 2025 09:52
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @wassenaar.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @wassenaar.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: RE: Renbaan Duindigt

Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van 5.1.2e @pzh.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

5.1.2e. Goed om tijdig evt nieuwe plannen door te nemen als de gemeente zover is en een standpunt heeft bepaald @ 5.1.2e

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Van: 5.1.2e <5.1.2e @wassenaar.nl>
Verzonden: vrijdag 8 augustus 2025 12:46
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @wassenaar.nl>

Beste 5.1.2e,
Ik breng je in contact met mijn opvolger, 5.1.2e. Zie cc en telefoonnummer 5.1.2e
Hartelijke groet,

5.1.2e
5.1.2e
Van: 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>

Verzonden: dinsdag 5 augustus 2025 12:52

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@wassenaar.nl>

Onderwerp: Renbaan Duindigt

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2e @pzh.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Geachte 5.1.2e, Beste 5.1.2e,

Ik begreep uit de media dat Wassenaar verder lijkt te willen met de huidige eigenaar die Renbaan Duindigt heeft aangekocht.

Als de gemeente zover is om te onderzoeken wat er nu eigenlijk mogelijk is dan blijven wij ook graag in de loop, nu er ook de nodige provinciale belangen aan de orde zijn in dit gebied. Zullen we daar een keer een teamsoverleg over hebben?

Ik zorg er dan ook voor dat de relevante beleidspersonen ook aanschuiven (zoals ook geregeld eerder is gebeurd trouwens onder jouw voorganger 5.1.2e).

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Elke dag beter. Zuid-Holland.

To: 5.1.2e 5.1.2e | 5.1.2e @pzh.nl]; 5.1.2e 2e | 5.1.2e @pzh.nl]
Cc: 5.1.2e 5.1.2e | 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e 1.2e
Sent: Wed 12/20/2023 5:09:05 PM
Subject: FW: Renbaan Duindigt - vraag nav afspraakverzoek
Received: Wed 12/20/2023 5:09:08 PM

Ter info

Van: 5.1.2e
Verzonden: woensdag 20 december 2023 18:09
Aan: 5.1.2e
CC: 5.1.2e
Onderwerp: RE: Renbaan Duindigt - vraag nav afspraakverzoek

Hallo 5.1.2e ,
Dank voor je bericht.
Het door 5.1.2e 2e Duindigt, gemeente Wassenaar) ingeplande ambtelijk overleg -digitaal via Teams- vindt plaats op woensdag 10 januari 2024 om 10.00 uur.
Het is correct dat óók 5.1.2e en 5.1.2e hiervoor zijn uitgenodigd.
Hartelijke groet,
5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: woensdag 20 december 2023 17:50
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: Renbaan Duindigt - vraag nav afspraakverzoek

Beste 5.1.2e ,
Ik begrijp van mijn collega 5.1.2e dat zij met jou al even contact heeft gehad over onderstaand verzoek. Mijn naam is 5.1.2e 5.1.2e , bestuursadviseur van gedeputeerde Koning.
Ik begreep van 5.1.2e dat er nog een ambtelijk overleg hierover volgt in januari. Zou jij kunnen aangeven wanneer dit precies plaatsvindt? En klopt het dat dit vanuit PZH met jou, 5.1.2e en 5.1.2e zou zijn? In hun automatische antwoorden zie ik dat 5.1.2e en 5.1.2e al met reces zijn.
Alvast dank voor je reactie!
Hartelijke groet,
5.1.2e

Van: Bestuurssecretariaat Wassenaar <Bestuurssecretariaat@wassenaar.nl>
Verzonden: dinsdag 12 december 2023 15:14
Aan: secrstolk <secrstolk@pzh.nl>; secrkoning <secrkoning@pzh.nl>
CC: Bestuurssecretariaat Wassenaar <Bestuurssecretariaat@wassenaar.nl>
Onderwerp: Afspraak met Wethouder Koetsier en Wethouder van Doeveren inzake de ontwikkelrichting van Renbaan Duindigt

Beste allen,
Wethouder Koetsier en Wethouder van Doeveren willen graag in gesprek met gedeputeerde Mw Koning en De heer Stolk.
Het gesprek betreft de ontwikkelrichting van Renbaan Duindigt, kijkend naar o.a. het belang van de (internationale) top draf en rensport voor de regio en de belangrijke waarden van het gebied als landgoed, natuur en waterbeschermingszone.
Binnen uw organisatie zijn 5.1.2e en 5.1.2e op de hoogte van dit verzoek.
Ik heb het volgende gereserveerd in de agenda's;
Woensdag 7 februari van 10:30-11:30u
Donderdag 8 februari van 11:00-12:00u
Donderdag 8 februari van 13:00-14:00u
Ik hoor graag of datum en tijdstip schikt in de agenda.
Met vriendelijke groet,

5.1.2e
Medewerker Bestuurssecretariaat

Werkdagen: ma-di-do

T. 5.1.2e
M. 5.1.2e
E. 5.1.2e @wassenaar.nl

To: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e @duinbehoud.nl; 5.1.2e @staatsbosbeheer.nl; 5.1.2e @staatsbosbeheer.nl; 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e @hhdelfland.nl; 5.1.2e 5.2e 5.1.2e @vinu.nl; 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.2e
5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e @dunea.nl
Cc: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e @gmail.com]
From: 5.1.2e
Sent: Mon 8/5/2024 3:04:03 PM
Subject: PP Meijndel
Received: Mon 8/5/2024 3:05:42 PM
[240604 PRES PP Overgangsgebied Meijndel stuurgroep lores.pdf](#)

Beste allen,
Dit voorjaar hebben jullie live input gegeven voor de studie naar het overgangsgebied Den Haag Noord/Wassenaar Zuid.
Bijgevoegd vind je het conceptrapport van deze studie.
Ik heb me voorgenomen om in juli/augustus jullie bij te praten en een reactie op te halen.
In verband met vakanties was een gezamenlijke sessie niet mogelijk: 5.1.2e heb ik apart inmiddels gesproken (zeer positieve reactie).
Voor de rest geldt: je mag schriftelijk reageren, maar als je ook 'fysiek' wil afspreken of even bellen: laat het me weten (ik heb verlof tot en met 14 augustus).
Graag bondige reacties/ reacties op de grote lijn: besef dat dit een studie is die natuurlijk nog niet op alles in detail een antwoord geeft.
Met het rapport graag vertrouwelijk omgaan. En alvast bedankt voor jullie reacties!
Graag voor 21 augustus ontvang ik deze.
Met vriendelijke groet,
5.1.2e
5.1.2e regionaal groen
DSO, Afdeling Stedenbouw en Planologie, Team Duurzame Leefomgeving
5.1.2e
De disclaimer van toepassing op e-mail van de gemeente Den Haag vindt u op: <https://www.denhaag.nl/disclaimer>

position paper
overgangsgebied meijendel
den haag - wassenaar

abeveenstralandschapsarchitect

natuur & recreatie in stad & duinen

concept - stuurgroep - 5 juni '24

foto: NP Hollandse Duinen

opbouw

1. opgave
2. analyse
3. visie
4. voorstel

oppgave

[illegible]

Maar de natuurkwaliteit staat onder grote druk en maatregelen zijn noodzakelijk om de natuurkwaliteit te verbeteren.

Op pad met de boswachter in de duinen van Meijndel en Texel: dit is wat stikstof met de natuur doet

De argeloze leek ziet alleen maar groen, maar een boswachter of ecooloog ziet direct het verschil tussen een natuurgebied met relatief veel of juist weinig stikstof. In de duinen van Den Haag (veel stikstof) en Texel (minder stikstof) gaan we op pad. 'Het had hier geel moeten zien van het bloeiende geel walstro.'

5.1.2e 24 juni 2022, 22:13

Het 'stikstofrijke' natuur- en waterwingebied Meijndel nabij Wassenaar. Beeld Freek van den Bergh

opgave

verbeteren natuurkwaliteit meijndel

In het kader van het Programma Landelijk Gebied (en op basis van de Natuurdoelanalyse Meijndel-Berkeheide) zijn de opgaven voor natuurherstel in beeld gebracht. Naast beheeropgaven, zoals de aanpak van exoten en het introduceren van meer dynamiek (verstuiwing) in het gebied spelen er twee belangrijke kwesties in het gebied:

- stikstof
- recreatiedruk.

Sector	Percentage (%)
Landbouw	21
Industrie	3
Scheepvaart	8
Wegverkeer	8
Vervoer en overig verkeer	4
Buitenland	45
Overige sectoren	11

[illegible]

- Geen overbelasting (>70 mol onder KDW)
- Naderende overbelasting KDW (<70 mol onder KDW)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)

stikstof

Vrijwel het gehele Natura2000 gebied heeft te maken met een (naderende) overbelasting van stikstofdepositie. De hoge stikstofdruk leidt tot een toename van nutriënten waardoor voor het gebied karakteristieke soorten verdwijnen.

Een groot deel van de stikstofdepositie komt letterlijk overzees 'aangevaaid' vanuit buitenland en vanwege scheepvaart.

Landbouw speelt ook een rol, maar in vergelijking met andere gebieden hier relatief bescheiden.

Voor de duinen geldt dat 15-25% van de stikstofdepositie afkomstig is van woningen, industrie en mobiliteit. In het zuidelijk deel van Meijendel zal dat naar verwachting relatief meer zijn vanwege de ligging t.o.v. de stad. Er lijkt een directe relatie tussen wegverkeer en plaatselijk zware overbelasting ter plaatse van de van Alkemadelaan en rond de Vallei Meijendel (bezoekerscentrum met parkeerterreinen).

bron:
strava.com / heatmap (alle sporten)

opgave

recreatiedruk

Het duingebied is een belangrijk recreatie- en uitloopegebied voor de bewoners van Den Haag.

Vallei Meijendel vormt daarbij een belangrijke recreatieve bestemming in het duingebied met een bezoekerscentrum, horeca en speelvoorzieningen. De locatie is per auto goed bereikbaar.

De duinen worden verder vooral gebruikt om te wandelen, fietsen en te sporten (hardlopen, wielrennen). Niet het gehele duingebied is toegankelijk. Grote delen zijn afgesloten voor het publiek; vooral vanwege de drinkwaterproductie en lokaal (Uilenbosch) vanwege militair gebruik.

Zeker op bepaalde tijdstippen wordt een grote recreatieve druk in het gebied ervaren. Verwacht wordt dat deze druk verder toe zal nemen, ook gezien het groeiende inwonersaantal de komende jaren. Grote recreatieve druk leidt tot verstoring van de natuur in het gebied.

opgave

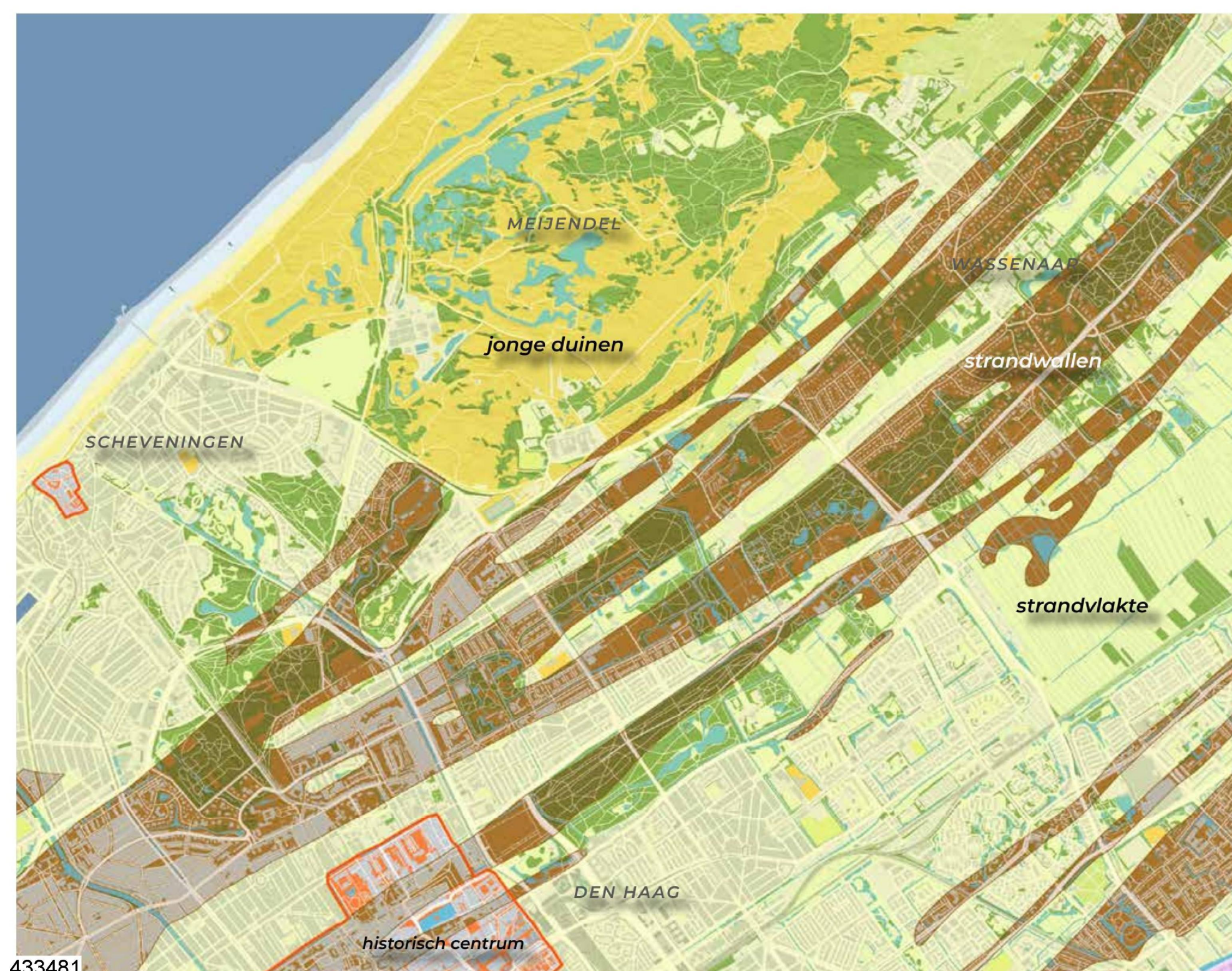
te koppelen ambities recreatie en natuur in het overgangsgebied

- behoud en versterken stedelijke groene hoofdstructuur
- verbinden van groengebieden
- verbeteren van de natuurwaarden ('natuurinclusieve stad')
- vergroten recreatieve aantrekkelijkheid (routes en voorzieningen)
- recreatieve zonering (parkways en parkpoorten)
- stimuleren sport en bewegen
- verbeteren verkeersveiligheid wandelaars en fietsers
- beleefbaar maken en benutten erfgoed (landgoederen, atlantikwall)

analyse

de duinen

analyse

ondergrond

- Duinen vormen een continue structuur langs de kust, waar de stad in de loop der eeuwen overheen gegroeid is.
- Herkenbaar patroon van strandwallen, strandvlaktes en jonge duinen in de stad.
- Het (historisch) wegenpatroon volgt deze structuur.

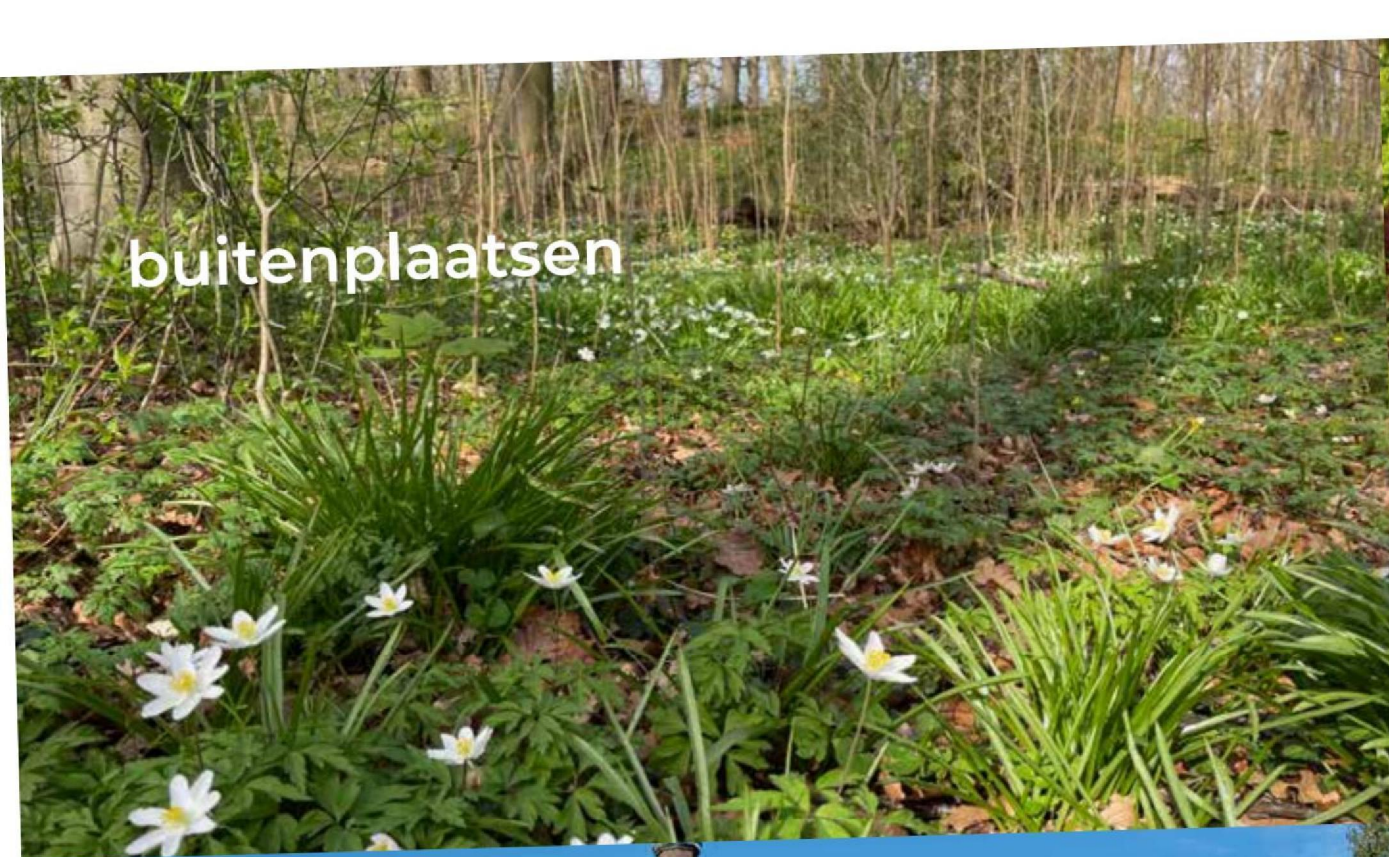
1900

huidige situatie

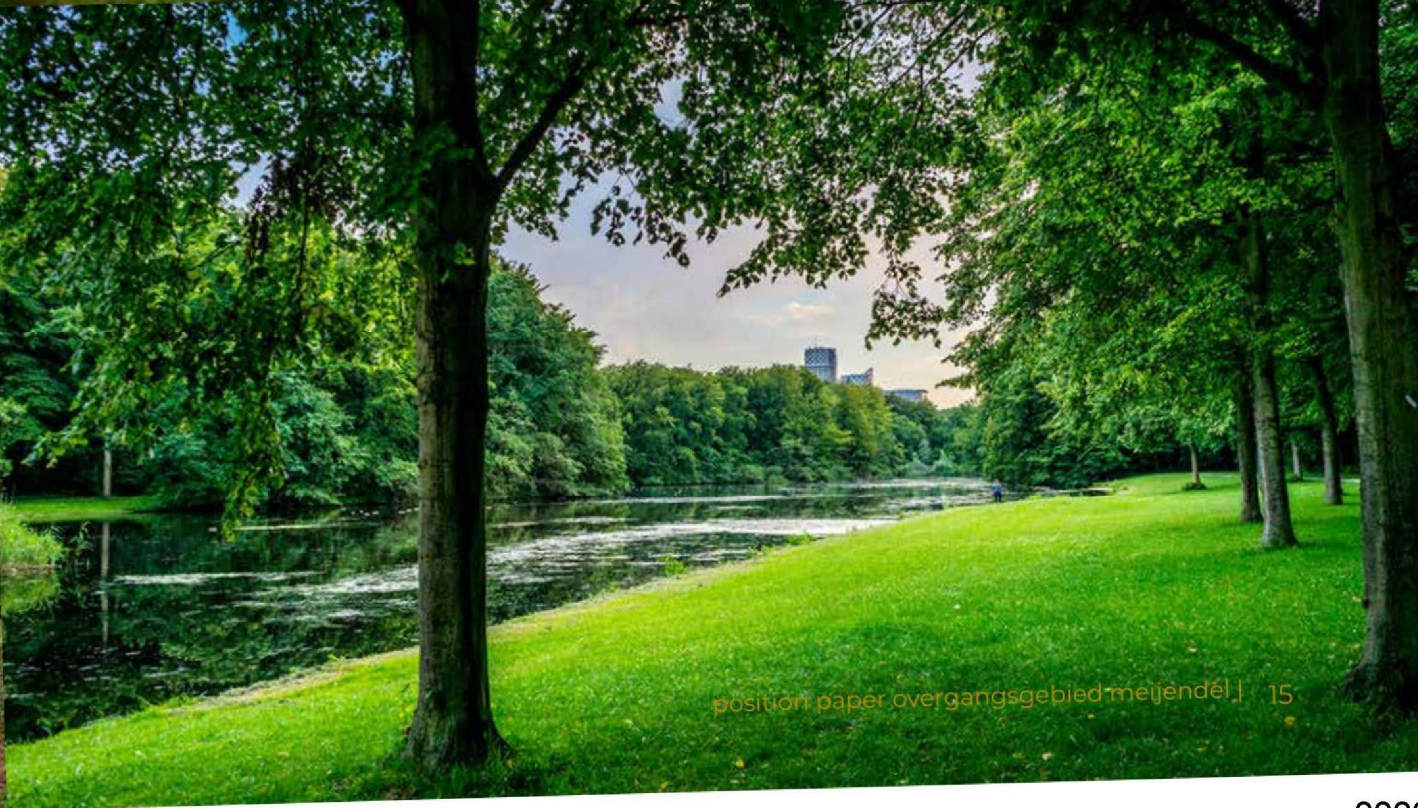
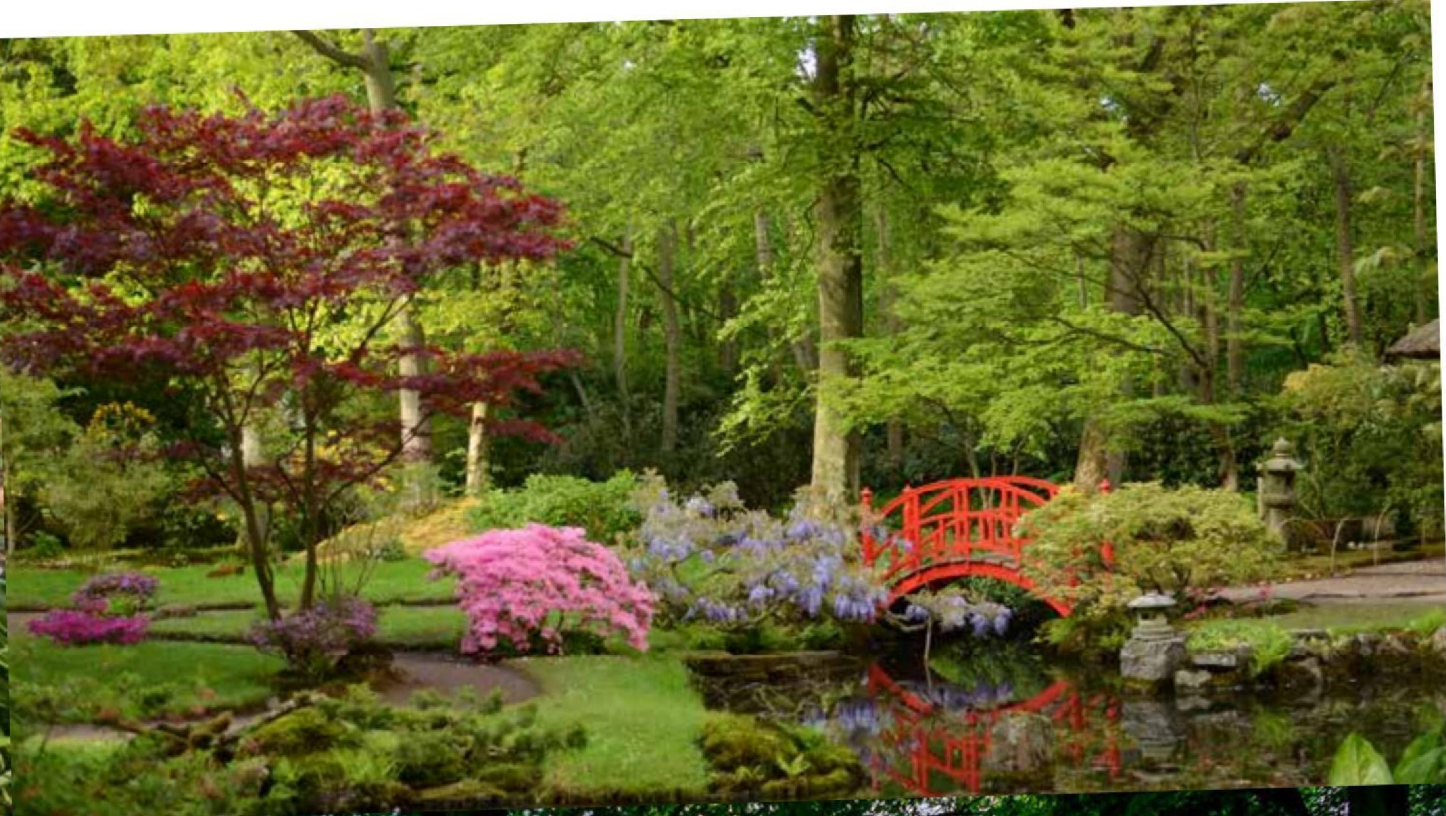
landgoederen en
buitenplaatsen

- Karakteristieke structuur van landgoederen en buitenplaatsen gekoppeld aan de strandwallen
- Sommige verdwenen, maar diverse landgoederen nog aanwezig als grote groengebieden in de stad:
 - Oostduin
 - Arensdorp
 - Clingendael
 - Oosterbeek
 - Duindigt
 - Marlot
 - Zorgvliet

buitenplaatsen

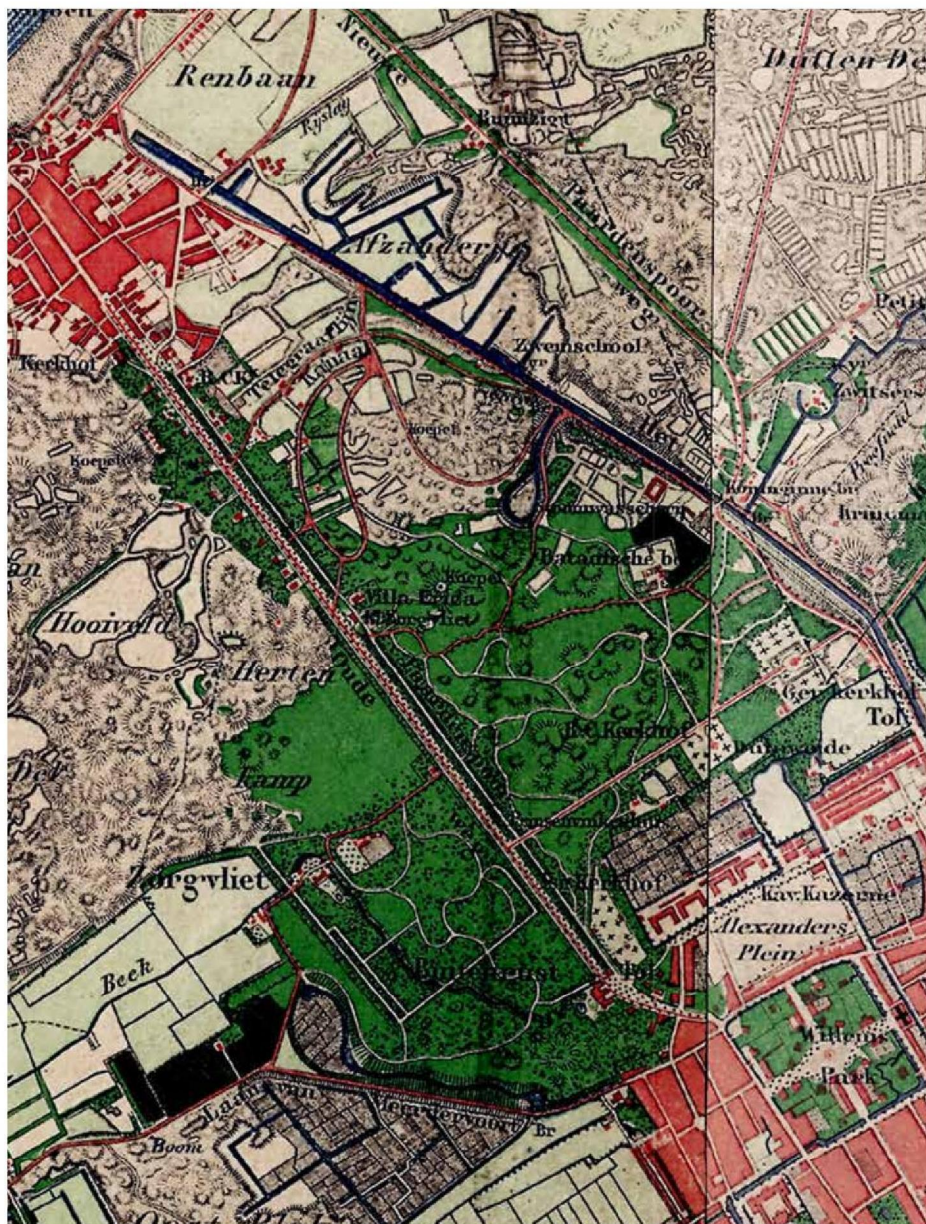
position paper overgangsgebied meijendel | 15

analyse

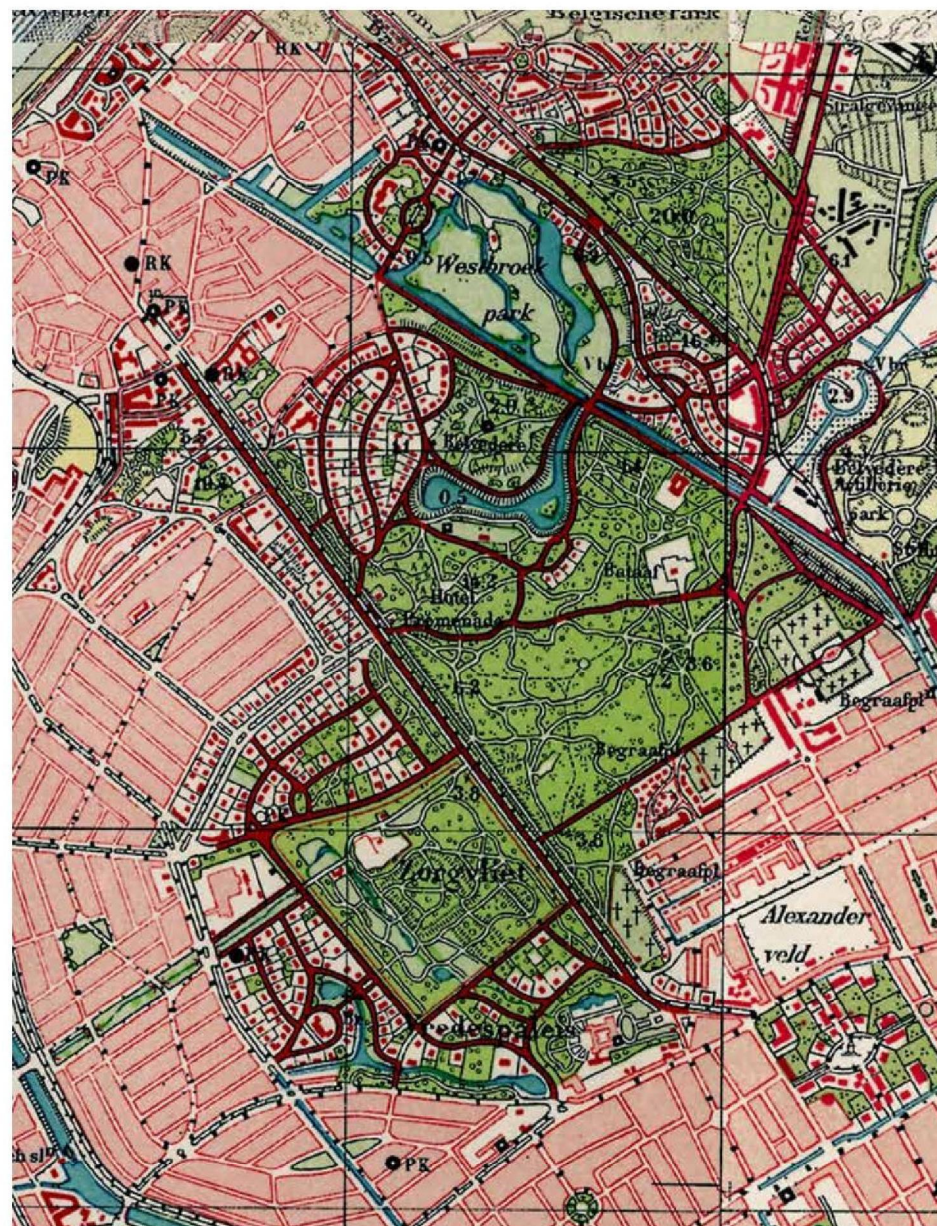
reliëf

- Markant reliëf, met hoge duintoppen.
- Scherpe binnenduinrand.
- Plaatselijk herkenbaar (voormalig) duinlandschap in de groengebieden door o.a. zandverstuving, reliëf (o.a. Hubertuspark, Scheveningse Bosjes)

1900

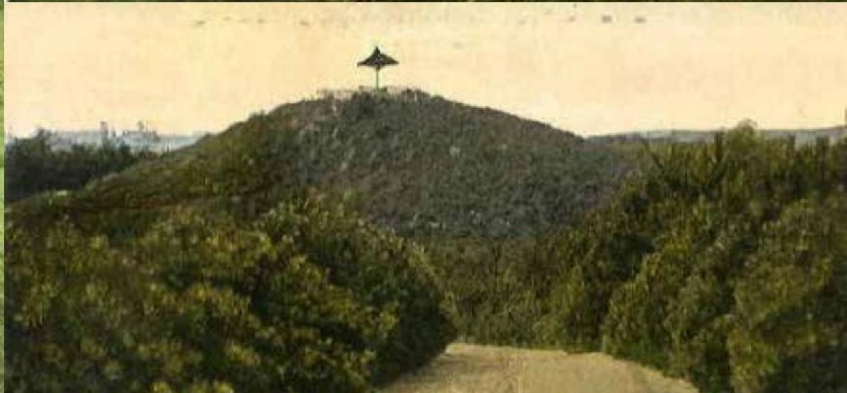

1935

analyse

duinbossen en -parken in de stad

- Duingebieden in de stad bebost en omgevormd tot parkgebieden (Scheveningse Bosjes, deel Hubertuspark).
- Afzanderijen: afgegraven duinen, bebouwd of omgevormd tot park (Westbroekpark, Waterpartij, deel Hubertuspark).
- Uitzichtpunten op de hoge duintoppen: Belvédères.

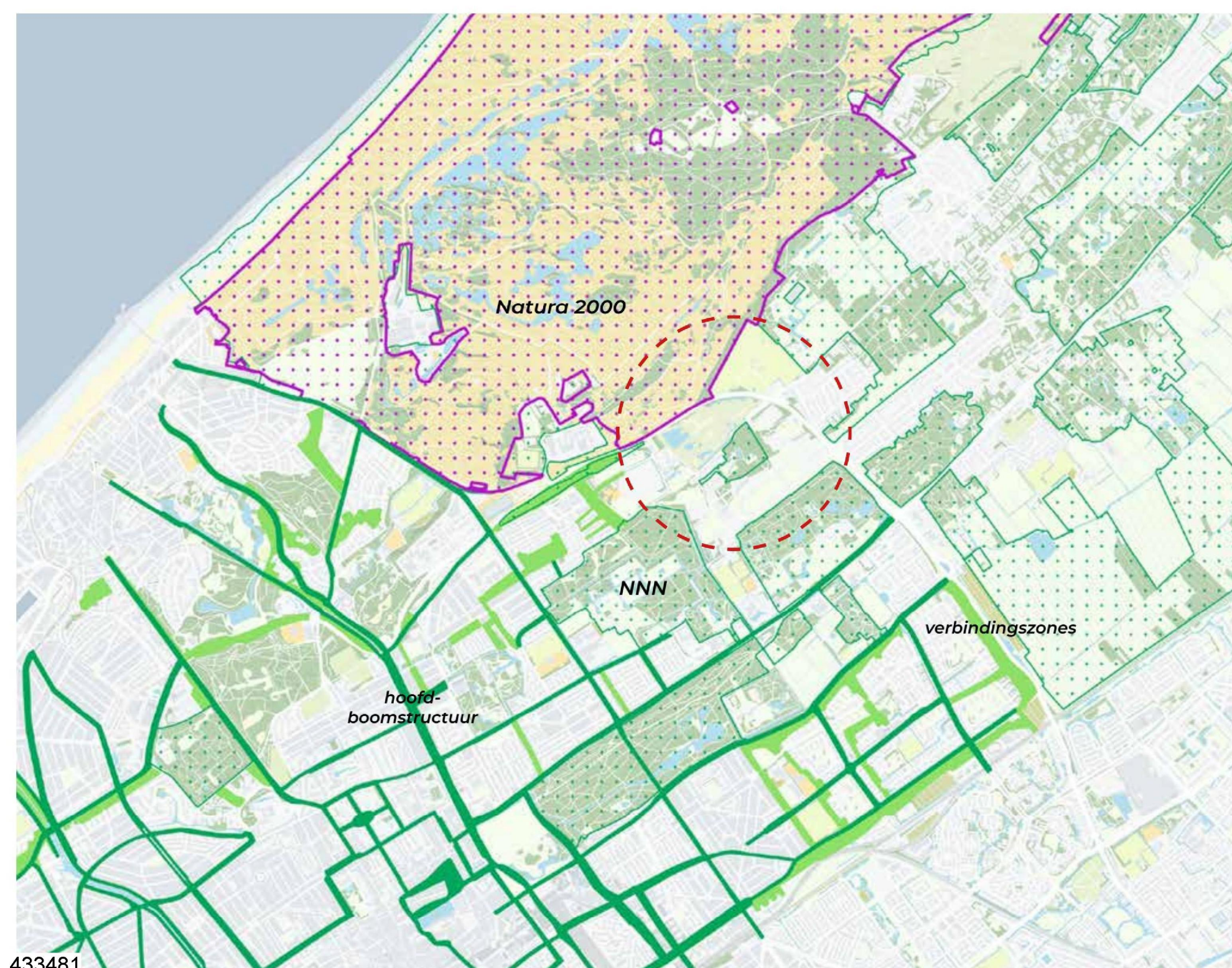
onderscheid in deelgebieden

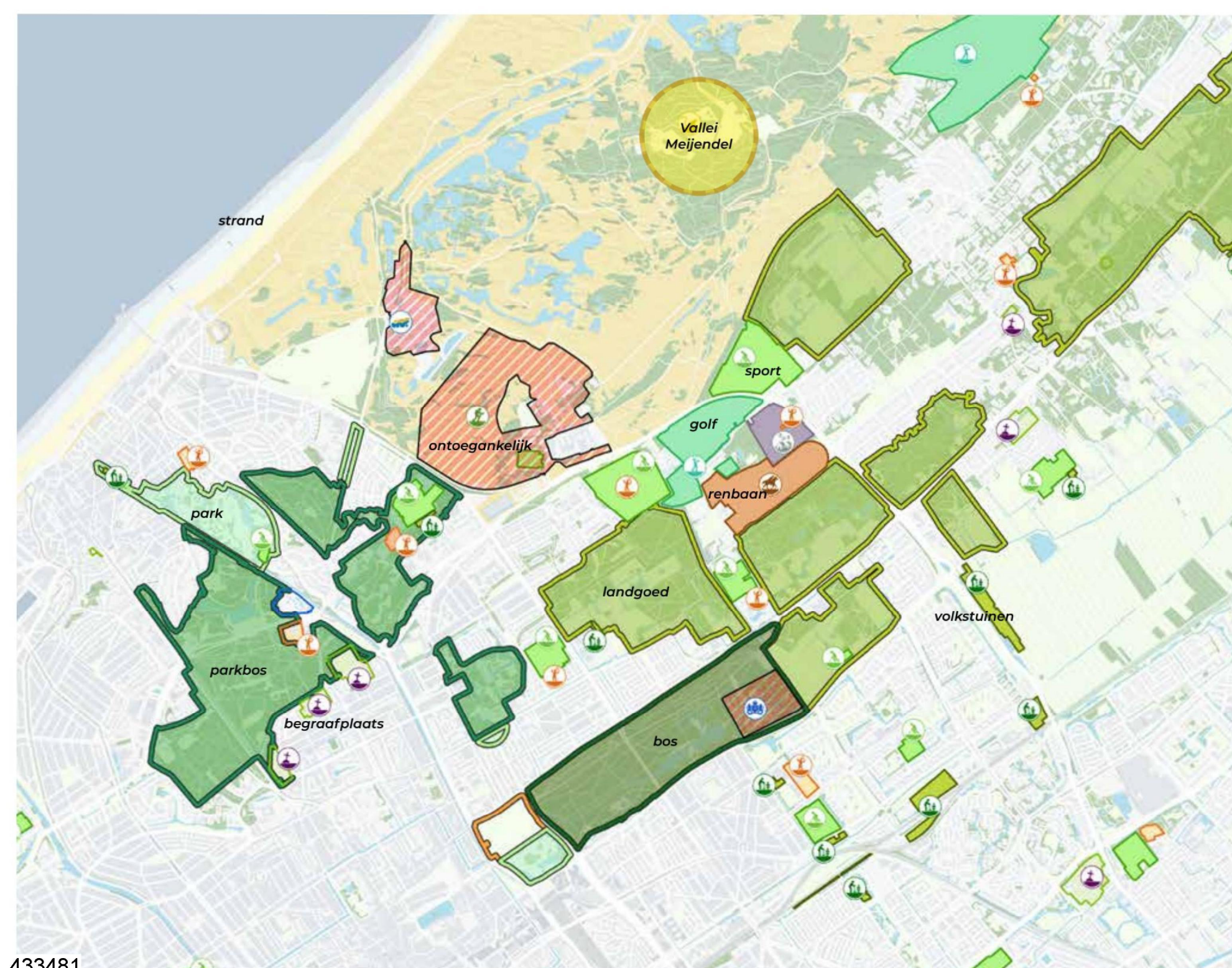
- 0020

analyse

natuur

- Beschermde natuur: Natura 2000 (Meijendel-Berkheide) en NNN, ook in de stad (Zorgvliet, Clingendael, Duindigt, Haagse Bos).
- Stedelijke groenstructuur: eco-zones en hoofdboomstructuur verbinden natuur in de stad en met de duinen.
- De hoofdboomstructuur bestaat in dit gebied veelal uit monumentale (oude) boomstructuren.
- Ecologische waarde groen in de stad is (sterk) beïnvloed door inrichting en gebruik als stads-groen.
- De ecologische samenhang is beperkt door barrièrewerking infrastructuur.
- Rondom Duindigt ontbrekende schakels in netwerk.

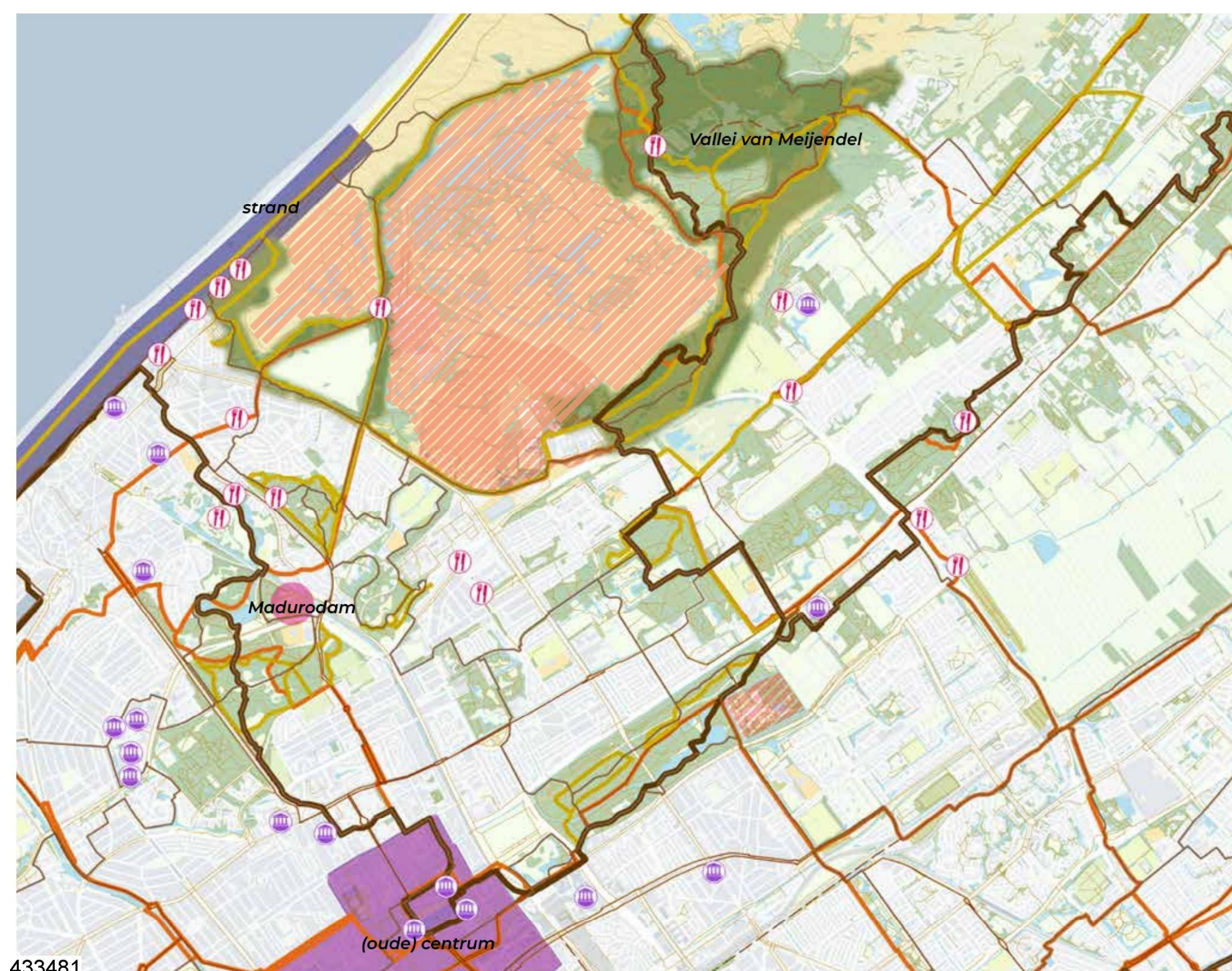

analyse

recreatie

- Relatief veel groen in de noordelijke randzone van Den Haag.
- Wel versnipperd: veel deelgebiedjes met onderling weinig verbinding.
- Grote variatie aan type groengebieden in de overgangszone, qua gebruik (intensief-extensief) en sfeer (natuurlijk-cultuurlijk)
- Veel sportvelden in de randzone
- Recreatieve 'hotspot' in vallei Meijendel (bezoekerscentrum, spelen, horeca en parkeergelegenheid)
- Relatief weinig grote 'trekkers' in de randzone qua recreatief programma (Voorlinden, Madurodam)

analyse

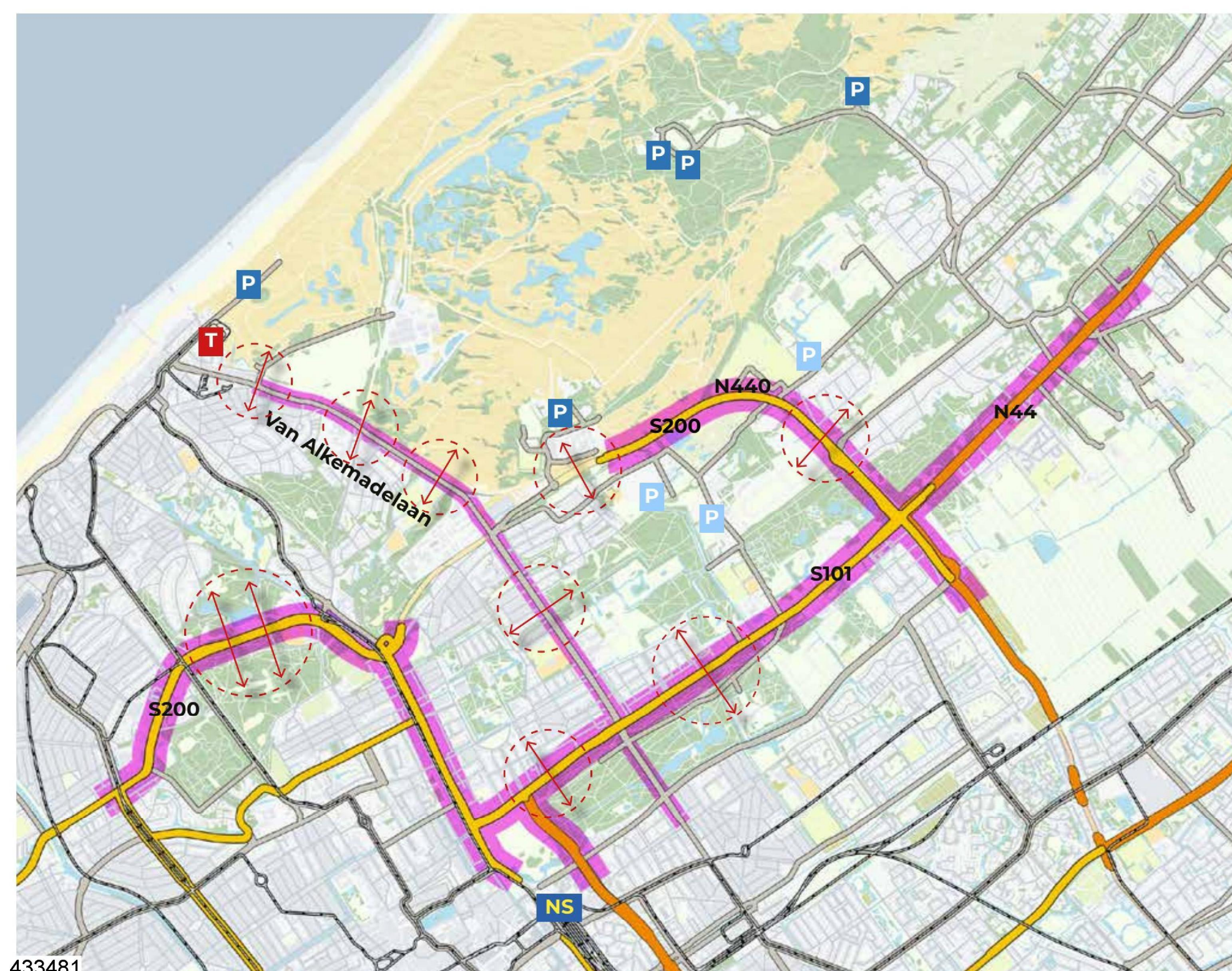
recreatief netwerk

- Uitgebreid stelsel van fiets- en wandelpaden
- Populaire recreatieve bestemmingen: Haagse Bos, strand, Vallei Meijendel, Madurodam, (Clingendael, Voorlinden).
- Ontoegankelijke delen in duinen (defensie, waterwinning) en randzone (particuliere buitenplaatsen)
- Route Centrum-Scheveningen via Scheveningse Bosjes & Westbroekpark
- Route Centrum - Meijendel via Haagse Bos, Clingendael & Waalsdorpervlakte
- Beperkt aanbod recreatieve voorzieningen
- Barrièrewerking infrastructuur

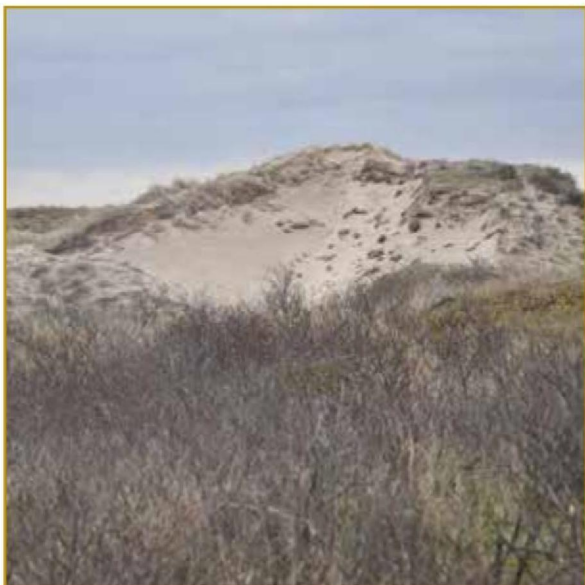
analyse

infrastructuur

- Landscheidingweg (S200-N440) vormt (ondanks ondertunneling) flinke barrière t.h.v. Scheveningsche Boschjes en aan de noordostrand van Den Haag snijdt de N440 dwars door de landgoederenzone
- Van Alkemadelaan doorsnijdt stedelijke hoofdgroenstructuur (SHG) en vormt barrière naar de duinen
- Benoordenhoutseweg (S101)-N44 vormt een 'verkeersgoot' parallel aan de landgoederenstrook tot in het hart van Den Haag
- Parkeervoorzieningen bij Zwarte Pad, Vallei Meijndel, TNO
- Tramhalte Zwarte Pad

kwaliteiten

waardevolle duinnatuur Meijendel

Waardevolle duinnatuur in het gebied Meijendel-Berkheide; met o.a. grijs duin, waardevolle duinbossen en goed ontwikkelde duinstruwen. Meijendel is landelijke hotspot nachtegaal.

natuur in de stad

De grote groengebieden in de stad zijn waardevolle habitat voor verschillende soorten: o.a. voor bosvogels als boomklever, groene specht, bosuil en glanskop, eekhoorn, vos en stinzenplanten (buitenplaatsen). Groengebieden vormen tezamen een verbindende structuur tussen de duinen aan weerszijden van de stad.

robuust groen in de stad

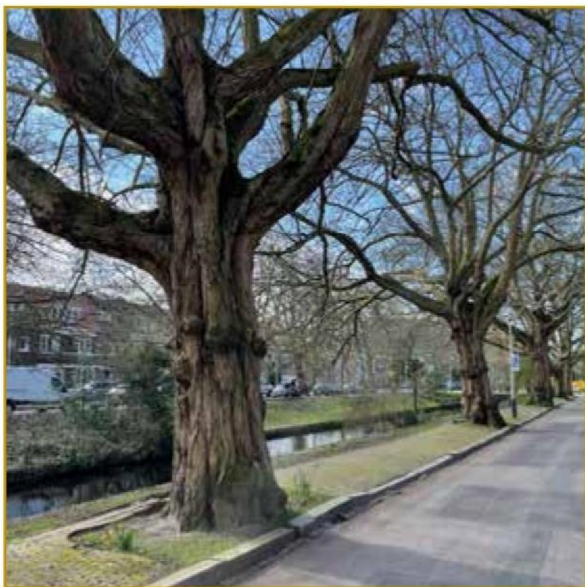
De noordrand van Den Haag kenmerkt zich door een groot aantal, omvangrijke groengebieden die tezamen een stevige groenstructuur vormen met een belangrijke recreatieve functie: ademruimte binnen de stad.

rijke historie

Het gebied kenmerkt zich door een rijke historie en herbergt verschillend waardevol beleefbaar erfgoed. Zo zijn er de fraaie buitenplaatsen als Clingendael, Duindigt, Arensdorp en Oostduin en historische architectonisch rijke (groene) wijken. Ook liggen er binnen het gebied diverse resten van de Atlantikwall.

kwaliteiten

monumentaal groen

Het rijke verleden weerspiegelt zich ook in de aanwezigheid van opvallend veel monumentaal groen: in de vorm van fraaie oude lanen en solitaire bomen; zowel in de parken als in de wijken.

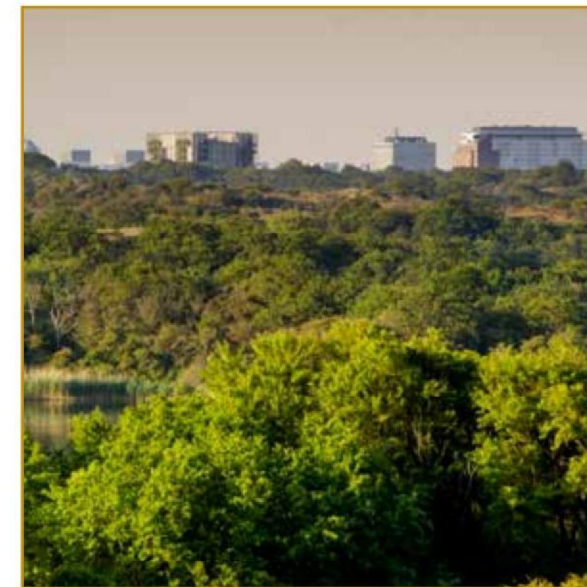
markant reliëf

In het gebied is er sprake van opvallend en plaatselijk on-nederlands reliëf, samenhangend met de oude duinen. Markant zijn de binnen-duinrand en de duintoppen met (oorspronkelijk) weidse panorama's.

uitgebreid routenetwerk

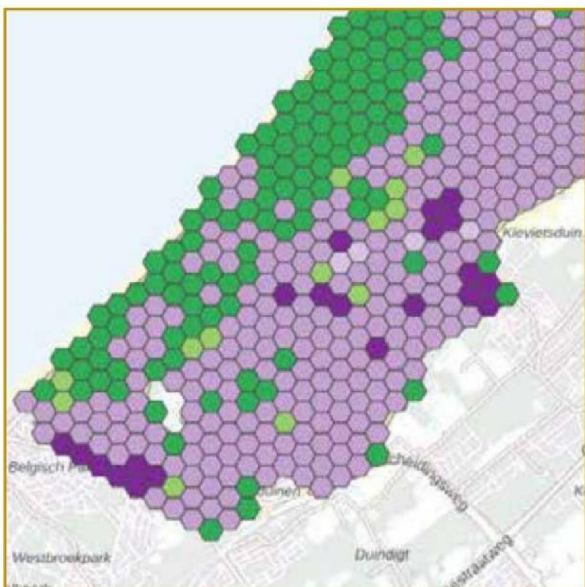
Er is sprake van een uitgebreid stelsel van fiets- en wandelpaden en -routes dat het gebied doorkruist. Ook voor ruiters en kano zijn er diverse routhemogelijkheden

nabijheid van het landschap

Vanuit het centrum van Den Haag en de noordelijke wijken ligt het landschap 'om de hoek'. Zee, strand, duin, horst en weide liggen op relatief korte afstand.

knelpunten

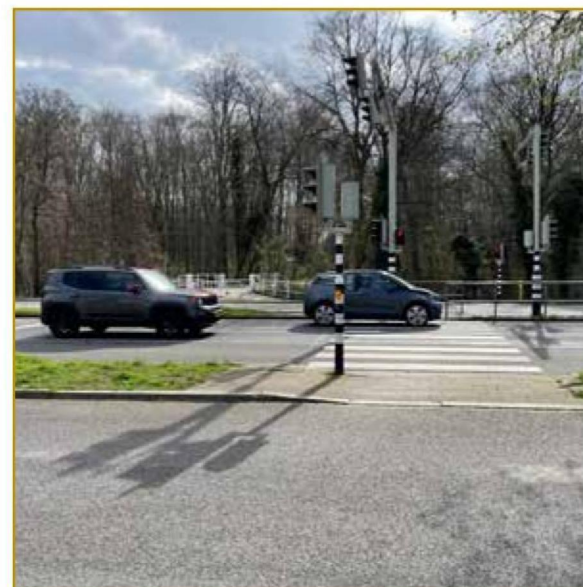
stikstof

De natuurkwaliteit en biodiversiteit van de duinnatuur in Meijendel-Berkheide staat onder grote druk door te hoge stikstofdeposities. Effecten vanuit de directe omgeving hangen met name samen met woongebieden en (auto)verkeer en parkeren langs en in de duinen.

recreatiedruk

De recreatieve druk op de natuurgebieden is groot. Plaatselijke leidt dit tot verstoring van de natuur. Hierbij gaat het o.a. om verstoring van broedvogels en andere soorten (ree), aantasting vegetatie door (over)betreding en extra stikstofemissie door auto's van bezoekers tot diep in gebied. Ook in de stedelijke groengebieden is de recreatieve druk soms (te) groot.

barrièrewerking infrastructuur, versnippering

Grootschalige infrastructuur vormt een belangrijk obstakel voor recreant en natuur. Grote wegen als de van Alkemadelaan, Benoordenhoutse weg, Teldersweg zijn moeilijk passeerbaar, wat leidt tot verkeersonveilige situaties. Oorspronkelijk samenhangende structuren (duinen, landgoederenzone) zijn hierdoor opgeknipt in afzonderlijke eenheden.

natuurkwaliteit stedelijk groen

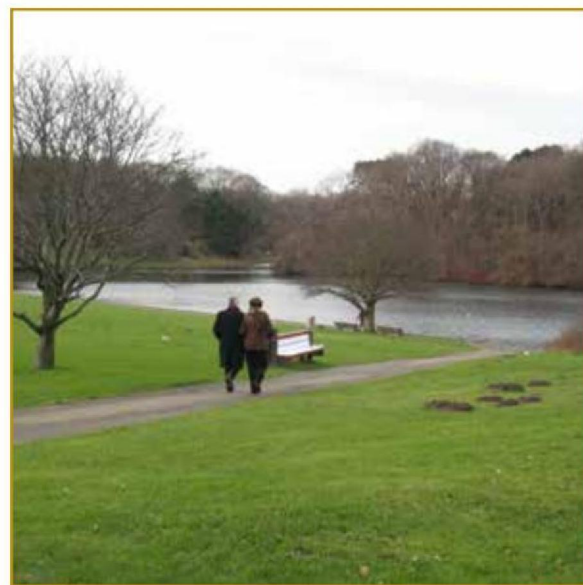
Vanuit ecologisch oogpunt is het stedelijk groen te veel ingericht als stadspark. De potenties van de natuurlijke ondergrond worden plaatselijk nog onvoldoende benut. Kansen liggen er voor ontwikkeling van bloemrijk (duin)grasland, poelen, natte bloemrijk grasland, structuurrijk bos en bosranden.

knelpunten

aantrekkelijkheid routes

De kwaliteit van doorgaande fiets- en wandelroutes laat te wensen over. Mede door de eerder genoemde barrièrewerking ontbreekt het aan logische/herkenbare doorgaande hoofdroutes voor recreant als verbinding tussen stad en landschap en schakels tussen grote groengebieden.

beperkte voorzieningen

Daar waar Vallei Meijndel een recreatieve 'hotspot' is met horeca, spelen, wandelroutes en parkeervoorzieningen ontbreken soortgelijke trekkers in het overgangsgebied. Hier relatief beperkte recreatieve voorzieningen, weinig parkeermogelijkheden, goede speelplekken en horeca. Veel groen is gericht op dagelijkse recreatie (ommetje, hond), weinig op dagtochtjes met gezin.

private terreinen

Plaatselijk (omgeving Duindigt en TNO) is er sprake van een clustering van private terreinen met hekken afgeschermd. Het betreft een veelheid aan sportvelden maar ook locaties met hoog veiligheidsniveau (ambassade VS, NCIA, Internat. Strafhof etc.)

verrommeling

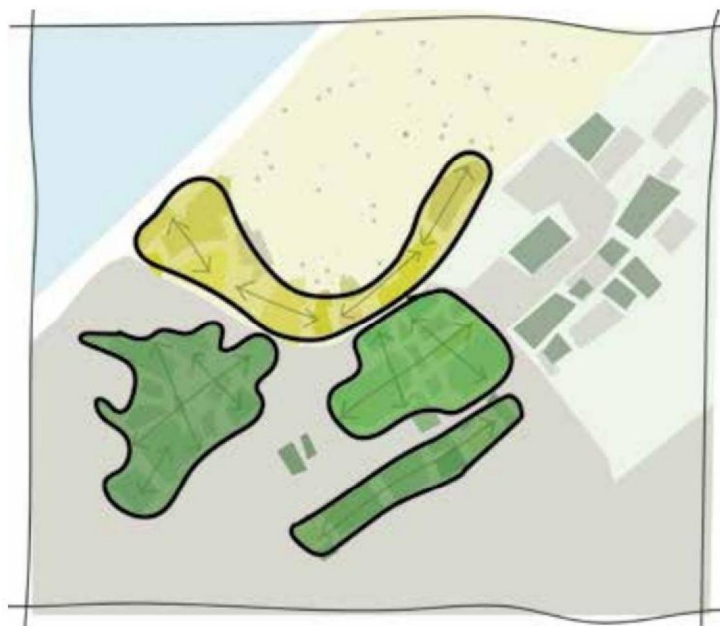
Plaatselijk (m.n. omgeving Duindigt) is er sprake van verrommelde en sleetse plekken: het gevolg van een landschap in de wachtstand; in afwachting van nieuwe ontwikkelingen rond de renbaan laat beheer en onderhoud te wensen over.

visie

visie

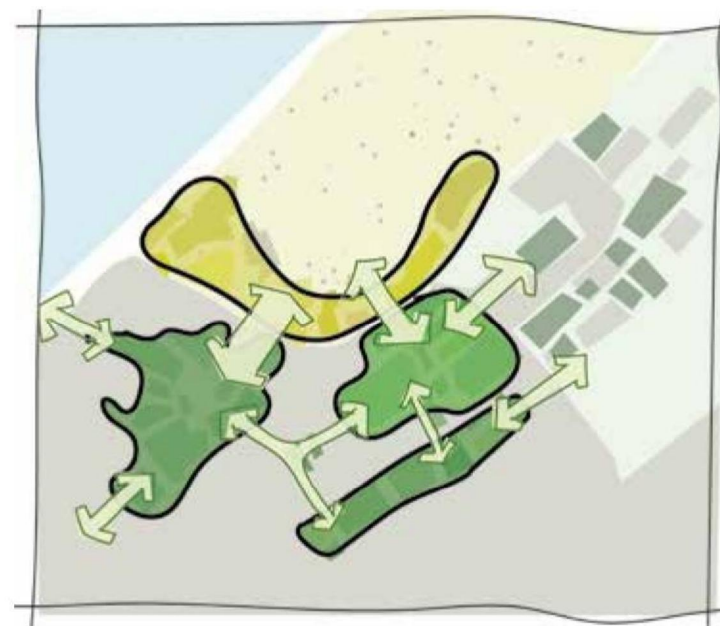

van: veel groen maar versnipperd

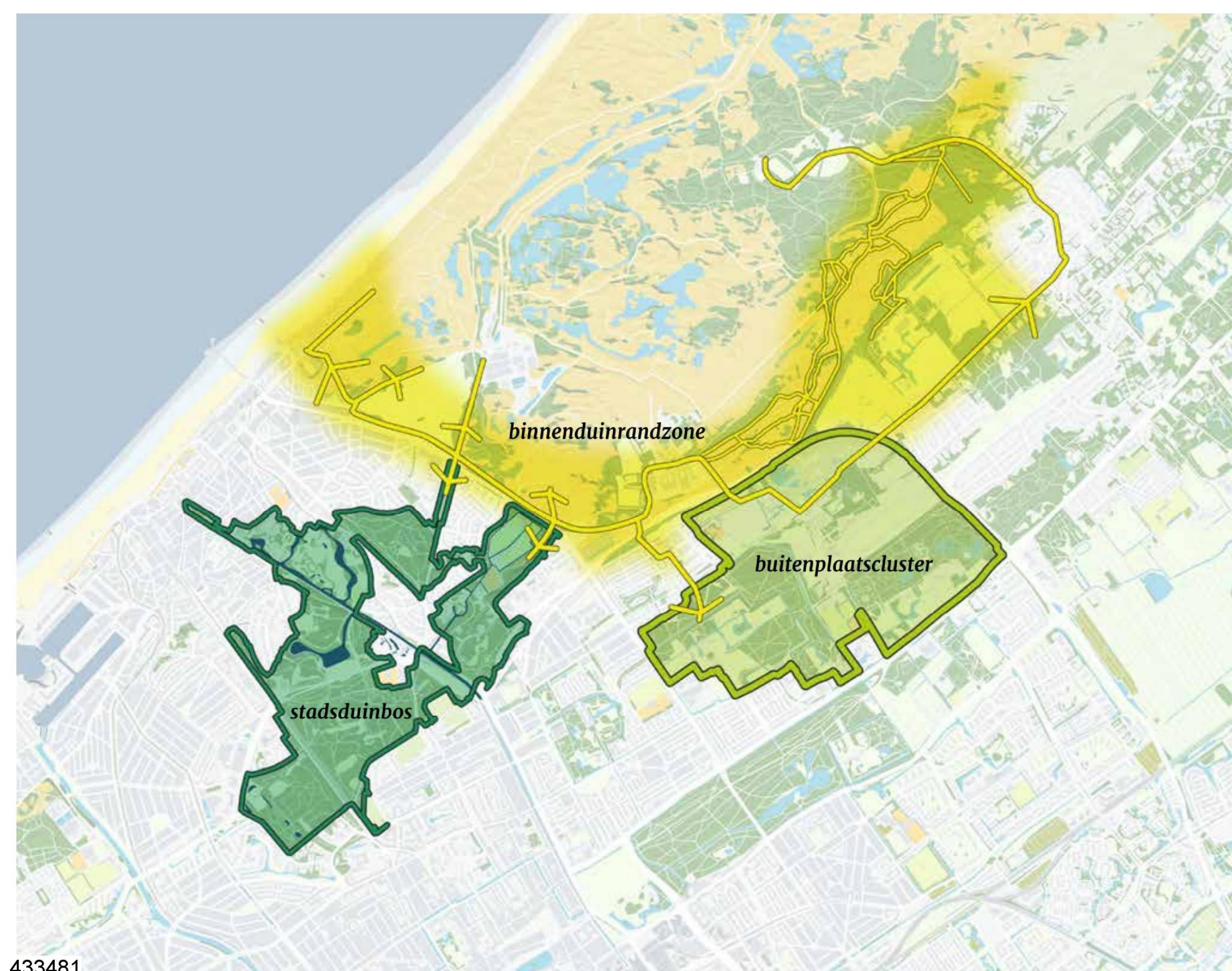
naar: versterken samenhang binnen grote herkenbare eenheden

- opheffen interne barrières
- versterken onderscheid tussen grote eenheden: eigen profiel (duinbos, buitenplaats, binnenduinrand)
- vergroten natuurwaarden passend bij profiel
- vergroten aantrekkelijkheid, bij profiel passende voorzieningen

en: verbinden grote eenheden

- aantrekkelijke doorgaande routes
- eco-verbindingen
- poorten / entreegebieden gekoppeld aan hoofdroutes

visie

'Het ontwikkelen van een 'stedelijk overgangsgebied' grenzend aan het Natura 2000 gebied Meijendel, dat bijdraagt aan behoud, herstel en versterking van de duinnatuur en in samenhang daarmee de groene leefomgeving van de stad versterkt: toegevoegde waarde creëert zowel voor natuur als recreatie.'

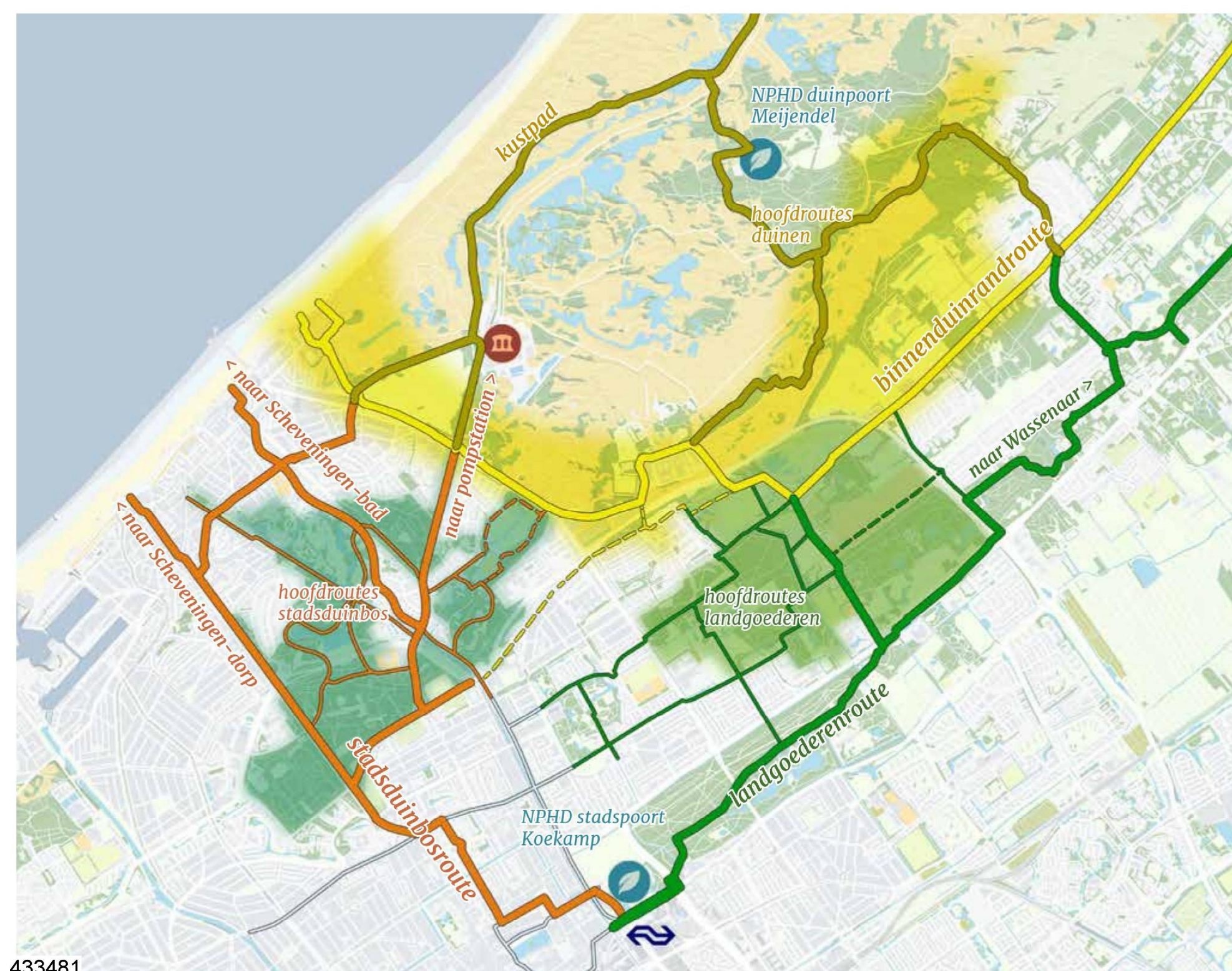
door:

Ontwikkelen en versterken van 3 robuuste groene clusters in het overgangsgebied

1. De Binnenduinrandzone
2. het Stadsduinbos
3. het Buitenplaatscluster

Versterken onderscheid tussen de clusters

De afzonderlijke clusters versterken door het creëren van een duidelijker onderscheidend profiel qua beeld, sfeer, gebruik en natuurwaarden.

visie

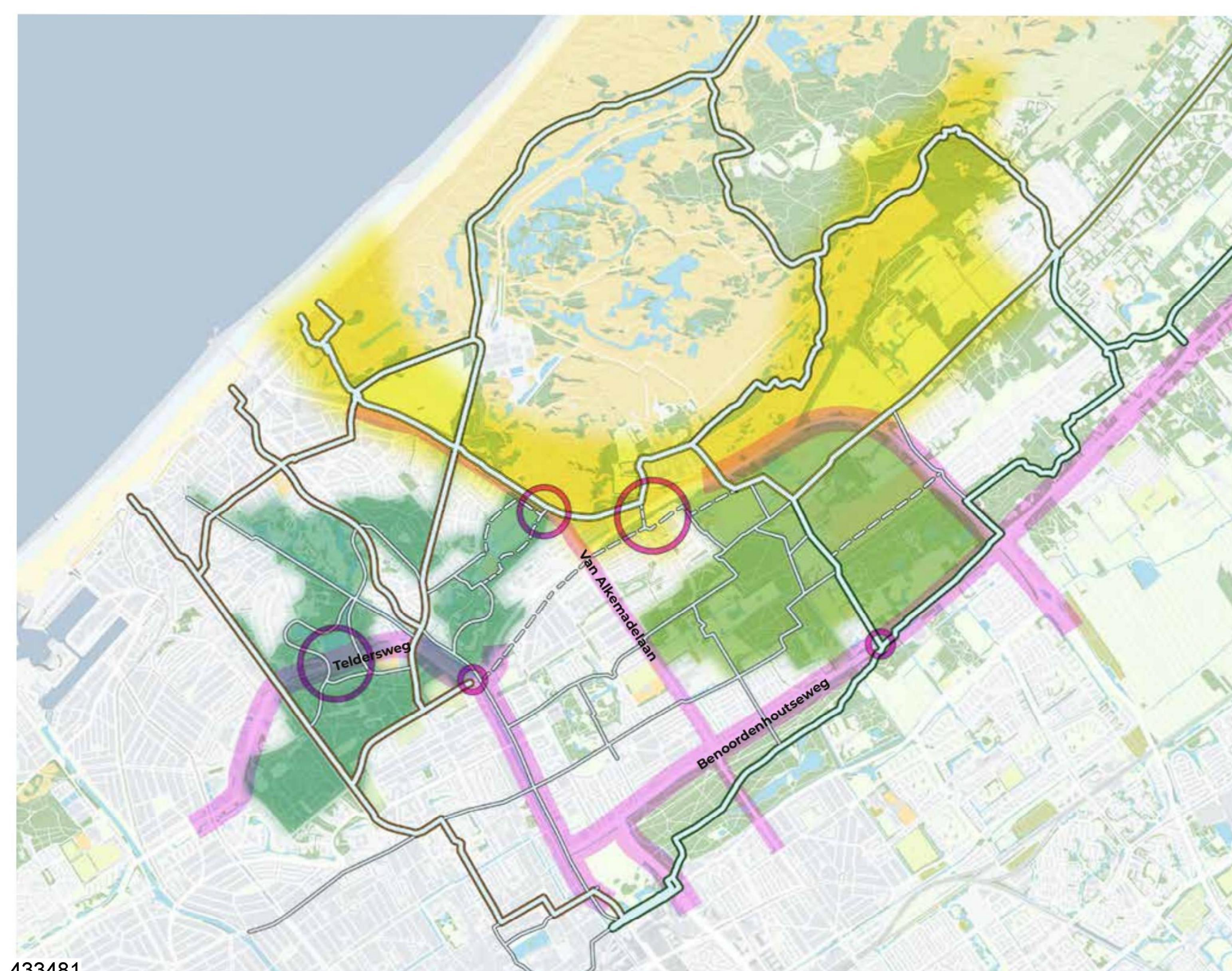
Verbindende lange lijnen

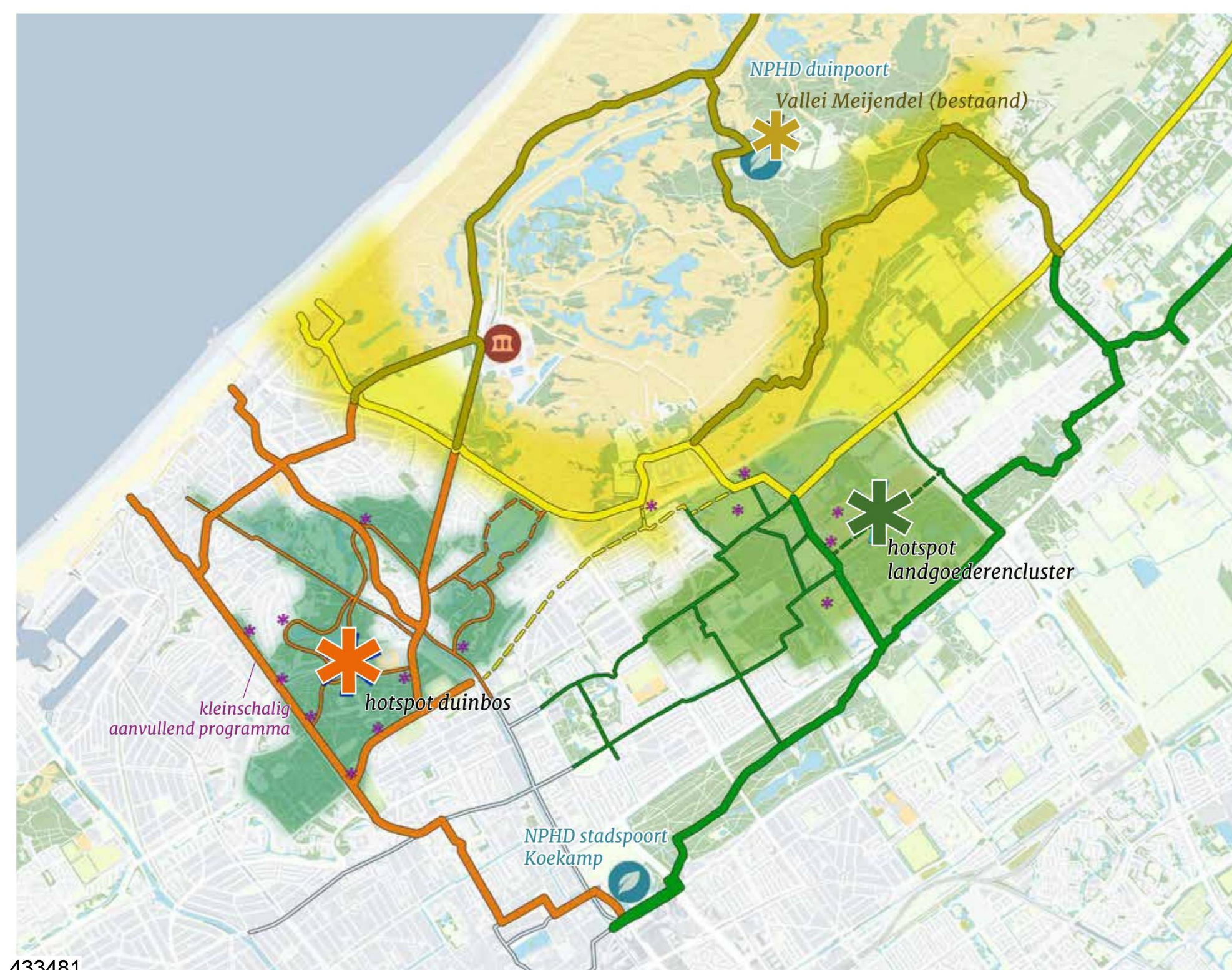
Verbinden van de clusters met elkaar en met de omgeving door lange lijnen: herkenbare, aantrekkelijke en veilige doorgaande recreatieve routes door de stad

visie

Vergroten samenhang binnen de clusters

De deelgebieden onderling beter verbinden, door barrières op te heffen en het creëren van een hoofd-ontsluitingsstructuur op clusterniveau.

visie

Nieuwe hotspots

Toevoegen van aantrekkelijk en hoogwaardig recreatief programma binnen de stedelijke groengebieden als waardig alternatief voor Vallei Meijendel

voorstel

*Uitwerking van de visie naar
inrichtings- en verbeteringsmaatregelen
voor de drie robuuste groene clusters*

Verbinden – betere routes over het brugdek van de N440 naar de binnenduintrand, verbind het Royaardsplein e.o. met de duintrand

Route – aantrekkelijke en toegankelijk binnenduintrand: meer ruimte voor duinbeleving pal langs de stadsrand, aantrekkelijke routes (i.p.v. pal langs het hek), betere verbindingen over de Van Alkemadelaan

Entrees – naar de duinen, voorzieningen

Verbinden – meer ruimte voor mens en natuur t.h.v. de overgang over de N440

Route – afwisselende route tussen landgoederen en binnenduintrand

meer ruimte maken voor een aantrekkelijk profiel (en route)

Kansen Binnenduintrandzone

Binnenduinrand

1. Parkeren

Terugdringen van stikstofdepositie door (fossiel) autoverkeer in en langs de duinen door opheffen/verplaatsen van parkeerplaatsen (locaties Zwarte Pad, Vallei Meijndel, achter TNO).

Opties:

- Parkeerplaats opheffen en evt verplaatsen naar de rand
- Parkeerplaats alleen voor elektrische voertuigen
- Eventueel in combinatie met elektrische pendeldienst

Binnenduinrand

2. Binnenduinrandroute

Ontwikkelen van een aantrekkelijke alternatieve recreatieve route ('parkway') met duinbeleving langs (de rand van) het natuurgebied, ter ontlasting van de recreatieve druk dieper in het natuurgebied zelf.

Binnenduinrand

3. Entrees

Ontwikkelen van herkenbare entreegebieden met clustering van kleinschalige recreatieve voorzieningen (verblijfsplek, speelmogelijkheid, informatievoorziening, parkeervoorziening). Bij voorkeur te combineren met nabijgelegen ov-halte.

- Entree vlakte van Waalsdorp (omgeving TNO)

Binnenduinrand

4. Verbeteren natuurkwaliteit binnenduinrand

- Versterken structuur van duinbossen.
- Transformatie van sportvelden naar natuur (op termijn).
- Vergroenen door het verwijderen van verhardingen en verplaatsen / opheffen van parkeerplaatsen.

Uilenbos e.o. (bestaande situatie)

- Verommeld gebied, veel hekwerken, verhardingen en private terreinen
- Onduidelijke routing, verstopte route langs binnenduinrand (M. Kiecpad)
- Parkeerterrein voor bezoekers Waalsdorp / Meijndel achter TNO
- Restanten Atlantikwall, maar slecht beleefbaar
- Slechte verbinding met wijk Duinzigt.
- Bushalte, eindpunt lijn 29

Uitwerking Uilenbos e.o.

- Vergroenen met meer ruimte voor natuur en recreatie, door uitplaatsen sportfuncties defensie en verwijderen verhardingen
- Verplaatsen parkeerterrein naar rand van het gebied i.c.m. recreatieve voorziening (natuurspeeltuin, kleinschalige horeca); ook bushalte gekoppeld.
- Aanpassen recreatieve route-structuur; het doortrekken van Maurits Kiepad achterlangs bij TNO i.c.m. kleinschalige recreatieve voorzieningen op voormalige sportvelden
- Ontwikkelen duinbossen afgewisseld met open terreinen
- Maken van een betere verbinding met de wijk Duinzigt en het betrekken van de groenstrook tussen wijk en weg bij routing en programma
- Entrees (met informatie, verlijfsplek) verplaatsen naar buitenrand gebied
- Beter beefbaar maken Atlantikwall